

‘Naar een positief sportklimaat’

Evaluatieonderzoek naar de Effecten van de Interventie ‘De Sportpedagoog’ op het Pedagogisch Sportklimaat bij Twee Voetbalverenigingen.

Gemeente Utrecht

Universiteit Utrecht

2017-2018

Master Youth, Education and Society (Maatschappelijke Opvoedingsvraagstukken)

Universiteit Utrecht

Leontien D. Draper (6229832)

Begeleider en Eerste beoordelaar: Joyce Endendijk

Tweede beoordelaar: Eva van de Weijer-Bergsma

Organisatie: Gemeente Utrecht

Stagebegeleider: Antje Velthuis

Samenvatting

Voor de Gemeente Utrecht is in dit evaluatieonderzoek gekeken naar de effecten van de interventie ‘De Sportpedagoog’ op het pedagogisch sportklimaat bij twee voetbalverenigingen, ervaren door trainers en spelers en het observeerbare pedagogisch sportklimaat. Een goed pedagogisch sportklimaat is van belang voor de positieve ontwikkeling van jeugdigen en draagt bij aan de structurele sportparticipatie van kwetsbare jeugdigen. Een pedagogisch sportklimaat kan worden beschreven in termen van positieve relaties tussen de spelers, een goede interactie tussen trainer en speler, een prettige verenigings sfeer, een duidelijke verenigingsorde en betrokken ouders. **Methode.** In dit onderzoek is gebruik gemaakt van verschillende methoden in een pre-post test design. Over een periode van negen weken zijn trainers (N=5) twee keer geïnterviewd, hebben de spelers (N=51) van deze trainers twee keer een vragenlijst ingevuld en er is twee keer geobserveerd bij trainingen van deze trainers en hun spelers. **Resultaten.** Er is een positieve verandering gevonden, in alle drie de methoden, op het gebied van de interactie tussen trainer en spelers. Op het gebied van onderlinge relaties, verenigings sfeer, verenigingsorde en de ouderbetrokkenheid zijn geen duidelijke verbeteringen of verslechtingen gevonden. **Conclusie.** De resultaten sluiten aan bij de verwachtingen aangezien de interventie ‘De Sportpedagoog’ vooral op het versterken van de vaardigheden trainers inzet. Herhaling van dit onderzoek is nodig, omdat de inzet van ‘De Sportpedagoog’ wellicht een langere periode nodig heeft om meer effect te hebben op het pedagogisch sportklimaat. Aanbevolen wordt om de zichtbaarheid van de sportpedagoog op verenigingen te vergroten om zo sneller effecten te genereren bij verenigingen.

Sleutelwoorden: *Pedagogisch Sportklimaat, Sportpedagoog, Interventie*

Abstract

For the Municipality of Utrecht, this evaluation study examined the effects of the intervention 'De Sportpedagoog' on the pedagogical sports climate at two football clubs, experienced by both the trainers and the players, and the observable pedagogical sports climate. A good pedagogical sports climate is important for the positive development of youth and contributes to the structural participation of vulnerable youth in sports. A pedagogical sports climate can be described in terms of positive relationships between the players, a good interaction between trainer and player, a pleasant club-atmosphere, a clear club-order and involved parents. **Method.** In this research, various methods were used in a pre-post-test design. Over a period of nine weeks, trainers (N = 5) were interviewed twice, the players (N = 51) of these trainers filled in a questionnaire twice and the teams were observed twice during the training. **Results.** There has been a positive change, in all three methods, in the interaction between trainer and players. No clear improvements or deteriorations were found in the field of peer relations, club-atmosphere, club-order and parental involvement. **Conclusion.** The results are in line with expectations as the intervention 'De Sportpedagoog' mainly focuses on strengthening the skills of trainers. It is necessary to repeat this research because the deployment of the intervention may need a longer period to have more noticeable effects on the pedagogical sports climate. It is recommended to increase the visibility of the sports pedagogue at clubs to generate effects faster at these clubs.

Keywords: *Pedagogic Sports climate, Sports pedagogue, Intervention*

Inleiding

In het thema van ‘de sportende jeugd’ heeft de gemeente Utrecht zichzelf de ambitie gesteld om een toename van duurzame deelname aan bewegen en sporten onder kwetsbare jeugdigen te realiseren (Gemeente Utrecht, 2017). De gemeente beschrijft in haar sportnota een daling van sporten en bewegen onder jeugdigen tussen de 12 en 16 jaar van 2014 op 2015 (Gemeente Utrecht, 2017). Ook landelijk is er in de adolescentieperiode sprake van een relatief sterke daling van sportdeelname, met name bij verenigingen (Tiessen-Raaphorst, 2015). Echter, voor jeugdigen onder de 12 jaar is clublidmaatschap van sportverenigingen tussen 2012 en 2016 juist gestegen met 8% en ook de wekelijkse sportdeelname is gestegen met 2% (Volksgezondheidszorg.info, 2018, 3 juli). In de Utrechtse sportnota wordt gesteld dat de daling onder adolescenten waarschijnlijk veroorzaakt wordt door andere bezigheden van de jeugdigen, maar ook doordat de beschikbare sportactiviteiten niet goed aansluiten bij hun wensen en behoeften (Gemeente Utrecht, 2017). Tevens blijkt uit de Utrechtse sportnota dat kwetsbare jeugdigen minder sporten dan andere jeugdigen. Kwetsbare kinderen worden in deze sportnota beschreven als kinderen uit gezinnen van niet westerse afkomst, kinderen uit gezinnen met lage inkomens en kinderen met een beperking of chronische ziekte (Gemeente Utrecht, 2017). Onderzoek van De Looze en collega’s (2013) bevestigt dat jongeren uit gezinnen met een lagere sociaaleconomische status en vmbo’ers beduidend minder vaak lid zijn van een sportvereniging. Mogelijke verklarende factoren voor het minder sporten bij deze jongeren zijn: minder sportstimulering in de omgeving, weinig geld, cultureel-religieuze aspecten, te weinig aansluitend sportaanbod en ervaren onzekerheid/onveiligheid (Elling & Selten, 2016). Elling en Selten (2016) noemen het creëren van een veilige omgeving en de zorg voor plezierbeleving als mogelijke werkzame elementen voor sportstimulering.

Het creëren van een veilige omgeving in de sportwereld staat ook landelijk op de agenda. Onlangs is het actieplan ‘Naar een veiliger sportklimaat (VSK)’ ontwikkeld door het Nederlands Olympisch Comité * Nederlandse Sport Federatie in opdracht van het ministerie Volksgezondheid, Welzijn en Sport (Romijn, Kalmthout & Breedveld, 2016). De insteek van het actieplan is zowel preventief als curatief, waarbij wordt ingezet op het voorkomen van ongewenst gedrag en het stimuleren van positief gedrag. Ook sportbonden, waaronder de Koninklijke Nederlandse Voetbal Bond (KNVB) zijn betrokken bij dit initiatief. Naar aanleiding van dit landelijke actieplan is onlangs de eindrapportage van ‘Commissie De Vries’

gepubliceerd, waarin onderzoek is gedaan naar seksuele intimidatie en misbruik in de sportwereld (De Vries, Ross-van Dorp & Myjer, 2017). Eén van de richtlijnen voor de toekomst die de commissie aandraagt is het stimuleren van een open klimaat op sportverenigingen. Een tweede richtlijn is aandacht voor de deskundigheid van sportbegeleiders (De Vries, Ross-van Dorp & Myjer, 2017). Een probleem waar verenigingen veelal tegenaanlopen is dat zij werken met vrijwilligers, die niet altijd over de kennis en handvatten beschikken om kwetsbare jeugdigen op een goede manier te begeleiden of om een veilige sportomgeving in te richten (Schipper-van Veldhoven, 2016). Knoppers (2006) geeft aan dat opleiding en persoonlijke achtergrond componenten zijn die ervoor zorgen dat trainers in staat zijn een kwalitatief goede, pedagogische training te kunnen geven. Pedagogische training zou daarom een vast onderdeel moeten zijn van de opleiding tot sportleider, trainer en coach (Dirks, Stams, Biestra, Schuengel, & Hoeksma, 2003).

Vanuit deze gedachten en aansluitend bij de gestelde ambitie zet de gemeente, onder andere, in op kaderontwikkeling voor verenigingen: “de instroom van kwetsbare kinderen in een sportvereniging of sportinstelling vraagt om ontwikkeling en ondersteuning van een kader zodat kinderen goede begeleiding krijgen” (Gemeente Utrecht, 2017, p. 15). Eén van de manieren waarop de gemeente invulling geeft aan de ondersteuning van deze kaderontwikkeling voor verenigingen is het inzetten van sportpedagogen op een aantal sportverenigingen (A. Velthuis, persoonlijke communicatie, 2018, april). Dit doen zij in samenwerking met het gespecialiseerde bedrijf De Sportpedagoog. De sportpedagogen worden ingezet zodat meer (kwetsbare) jeugdigen structureel kunnen meedoen op de sportvereniging, maar ook om kinderen met gedragsproblemen te ondersteunen en om pestgedrag tussen spelers te verminderen. De gemeente vraagt zich af wat de effecten van de interventie ‘De Sportpedagoog’ zijn bij de verenigingen waar zij actief zijn, oftewel: ‘is het zinvol te blijven investeren in deze interventie?’ (A. Velthuis, persoonlijke communicatie, 2018, april). Dit evaluatieonderzoek richt zich daarom op de effecten van ‘De Sportpedagoog’ bij twee voetbalverenigingen.

Theoretisch Kader

Achtergrond bij ‘De Sportpedagoog’

De Sportpedagoog biedt praktische en laagdrempelige ondersteuning aan trainers/coaches op sportverenigingen en voor kinderen en jongeren die extra aandacht nodig hebben qua gedrag. Tevens werken zij aan thema’s als sportief coachen, groepsdynamiek en pestgedrag (T. Blom,

persoonlijke communicatie, 22 februari 2018). De Sportpedagoog wordt ingezet op verenigingen die hier zelf mee aan de slag willen met als doel dat verenigingen uiteindelijk zelfstandig het pedagogisch beleid voort kunnen zetten (www.sportpedagoog.com/werkwijze/). De werkwijze richt zich op drie pijlers, namelijk het bestuur, de trainers/coaches en de spelers. De sportpedagogen ondersteunen het bestuur bij het formuleren van doelstellingen omtrent het pedagogisch klimaat, het opstellen van gedragsregels, het maken van afspraken met ouders en trainers, het vergroten van ouderparticipatie, het maken van een jaarplanning en het opbouwen van een netwerk. Voor trainers/coaches organiseren zij bijeenkomsten, coachen ze de trainers tijdens trainingen en wedstrijden en bieden zij verschillende cursussen aan. Voor de spelers is er aandacht voor teambuilding, een teamaanpak bij ongewenst gedrag en individuele begeleiding bij de spelers indien dat nodig en gewenst is (www.sportpedagoog.com/werkwijze/).

De Sportpedagoog maakt gebruik van verschillende actieve sportpedagogen. Deze sportpedagogen worden begeleid in hun werkzaamheden en krijgen, onder andere, voorlichting over de vier inzichten van trainerschap, namelijk structureren, stimuleren, individueel aandacht geven en regie overdragen (Praktijkboek 4 Inzichten van Trainerschap¹). Deze vier inzichten zijn gebaseerd op de uitkomsten van het Trainer-Kind-Interactieonderzoek en vormen de kernkwaliteiten van trainers/coaches (Hilhorst, Shipper-Van Veldhoven, Jacobs, Theeboom & Steenbergen, 2014). *Structureren* gaat over het maken van afspraken en het bieden van een duidelijke structuur, zodat verwachtingen helder zijn. *Stimuleren* richt zich op enthousiasmeren, complimenteren en de nadruk leggen op wat goed gaat. Het geven van *individuele aandacht* zorgt ervoor dat iedereen zich erkend en gewaardeerd voelt. Daarvoor moet feedback worden afgestemd op het niveau van het individu. Tot slot is het belangrijk om vragen te stellen en te luisteren naar de spelers, zodat zij zich verantwoordelijk voelen voor hun eigen leerproces. Dit valt onder de vierde en laatste kernkwaliteit, namelijk het *overdragen van de regie*. Wanneer een trainer deze vier kernkwaliteiten beheerst draagt dit bij aan de kwaliteit van het sportklimaat (Hilhorst, et al., 2014).

Dimensies van een Pedagogisch Sportklimaat

Een belangrijke indicator om de effecten van de interventie ‘De Sportpedagoog’ op te onderzoeken is het pedagogisch sportklimaat. Het pedagogisch klimaat is in de sociale

¹ Het Praijktijkboek 4 Inzichten van Trainerschap is te vinden via www.kennisbanksportenbewegen.nl/?file=3599&m=1422883354&action=file.download

wetenschappen geen vastomlijnd construct. Daarnaast worden in de wetenschap en praktijk verschillende termen gebruikt, zoals schoolklimaat en veilig klimaat. Dulk & Jansen (geciteerd in Donkers & Vermulst, 2014) definiëren het pedagogisch klimaat in de onderwijssetting als “het geheel van factoren dat de relaties tussen alle personen in de klas bepaalt”. Schipper-van Veldhoven (2016) concludeert dat een pedagogisch klimaat in het algemeen omschreven kan worden als een veilige leeromgeving waarin plezier de overhand heeft, gecreëerd door succeservaringen, een goede relatie tussen de trainer en sporter – gebaseerd op wederzijds respect – en waarin men handelt in het belang van de jeugdigen (met als doel ontwikkeling tot een autonoom zelfstandige). Volgens Boonstra en Hermens (2011) kan het pedagogisch klimaat in de sportwereld vertaald worden naar “de sfeer bij de activiteit”. Hermens en Gilsing (2013) beschrijven dat naast de sfeer in de jeugdteams ook het gedrag van de jeugdleden, de relatie tussen de trainer en de jeugdspelers en de mate waarin de trainer de rust in het team kan bewaren van invloed zijn op het pedagogisch sportklimaat. De Wit (geciteerd in Schipper-van Veldhoven, 2016) sluit hierbij aan door te stellen dat het pedagogisch klimaat (in de onderwijssetting) verwijst naar de wijze waarop de intentie van leraren om gunstige voorwaarden te scheppen voor de ontwikkeling van jeugdigen, wordt gerealiseerd in het contact tussen de leraar en de jongeren en met de omgeving waarin zij bewegen. Hermens en Gilsing (2013) maken de stap van het pedagogisch klimaat in de klas, naar het pedagogisch klimaat op het sportveld, ook wel het pedagogisch sportklimaat. Zij definiëren specifiek een sportvereniging met een duurzaam pedagogisch klimaat als:

Een sportvereniging waar (1) eenduidige gedragsregels gelden die bekend zijn bij de leden, ouders en vrijwilligers, (2) trainers en teamleiders over didactische en pedagogische vaardigheden beschikken (bijvoorbeeld vaardigheden over hoe te handelen bij pestgedrag of over hoe een sociaal veilige sfeer te creëren), en (3) ouders aanwezig zijn bij wedstrijden en trainingen en die helpen bij activiteiten die plaatsvinden op de sportvereniging (Hermens & Gilsing, 2013, p. 17).

Deze definitie hebben zij, onder andere, gebaseerd op de vier indicatoren van het pedagogisch klimaat op scholen die door Donkers en Vermulst (2011) worden onderscheiden, namelijk: de kwaliteit van onderlinge leerling relaties, de sfeer in de klas/groep, orde in de klas en de kwaliteit van interactie tussen leerkracht en leerling.

Donkers en Vermulst (2011) zijn voor het ontwikkelen van deze vier indicatoren uitgegaan van de dimensies van Moos (1979). Moos (1979) heeft het verband gelegd tussen de omgeving en de persoonlijke ontwikkeling van jeugdigen in onderwijsverband. Gebaseerd op het ecologisch model van Bronfenbrenner (1979) is door Moos getracht het sociaal klasklimaat meetbaar te maken. Dit is vastgelegd in een model, waar drie dimensies beschreven worden die van invloed zijn op het functioneren op individueel niveau en op klasniveau (Moos, 1979). De dimensies die worden onderscheiden zijn: de relatiedimensie, de persoonlijke groei- of doelgerichtheiddimensie en de systeemhandhavings- en systeemveranderingsdimensie. Voor de ontwikkeling van dit model zijn drie aannames gedaan: (1) de omgeving waarin gedrag plaatsvindt moet worden erkend om individueel functioneren te kunnen voorspellen, (2) de omgeving kan van invloed zijn op de ontwikkeling van iemands karakter en (3) de sociaalecologische setting waarin leerlingen zich bevinden hebben invloed op hun attitudes, emoties, gedrag, prestaties, zelfconcept en op het algemeen welzijn. Binnen deze dimensies is onderscheid gemaakt in verschillende sociale settingen: de educatieve setting (waaronder studenten woongroepen en middelbare schoolklassen), de primaire setting (waaronder familie, werk en sociale groepen) en de behandel-oriëntatie setting (ziekenhuis of gemeenschap gebaseerde behandeling of programma). Voor dit onderzoek is vooral de educatieve setting relevant, aangezien deze setting vergelijkbaar is met deelnemen aan een sportactiviteit.

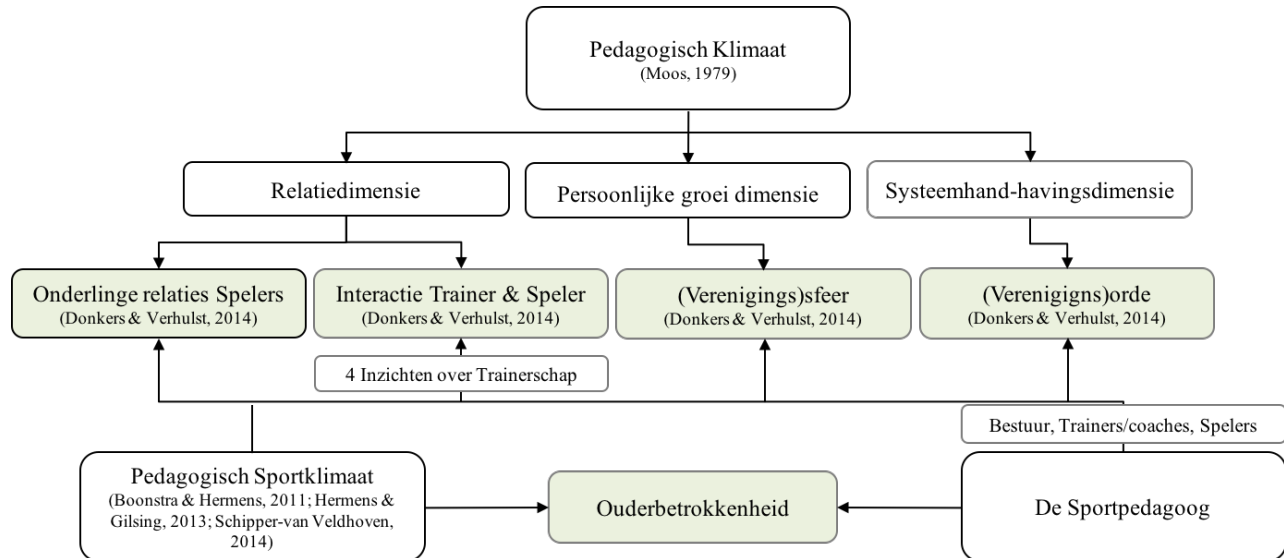
De *relatiedimensie* heeft betrekking op de kwaliteit van de interpersoonlijke relaties: de mate waarin personen betrokken zijn in de setting, de mate waarin personen elkaar steunen en helpen en de mate waarin personen hun gevoelens uiting kunnen geven (Moos, 1979). In een educatieve setting zijn aspecten van de relatiedimensie de mate van sociale interacties en vriendschappen. Binnen de context van een klas gaat het om oplettendheid en participatie bij klas-gerelateerde activiteiten, zoals discussies. De *persoonlijke groei- of doelgerichtheiddimensie* gaat over de aanwezigheid van persoonlijke groei en de versterking van persoonlijk gestelde doelen (Moos, 1979). De aspecten van deze dimensie verschillen per setting en zijn afhankelijk van de onderliggende doeleinden. In de educatieve setting zijn onafhankelijkheid, academische prestaties en intellect belangrijk. Binnen de klas zijn taak-oriëntatie en competitie (stress door competitie tussen individuen) belangrijke aspecten. Tot slot wordt de *systeemhandhavings- en systeemveranderingsdimensie* beïnvloed door de mate waarin er een heldere organisatiestructuur is, de duidelijkheid in verwachtingen tussen leraar en leerling, de mate van controle en de reactie

op verandering (Moos, 1979). Binnen elke setting zijn orde, organisatie, duidelijke verwachtingen, controle en innovatie van belang.

Voor dit onderzoek is er een model ontwikkeld dat het pedagogisch sportklimaat inzichtelijk maakt. De indicatoren van Donkers & Verhulst (2014) vormen hiervoor de basis. Het model is vervolgens aangevuld op basis van de definities over het pedagogisch sportklimaat (Boonstra & Hermens, 2011; Hermens & Gilsing, 2013; Schipper-van Veldhoven, 2016) en de pijlers van de interventie ‘De Sportpedagoog’ (www.desportpedagoog.nl/werkwijze). Zo zijn vijf indicatoren vastgesteld waarvan wordt ondersteld dat zij van invloed zijn op het pedagogisch sportklimaat. Deze worden weergegeven in figuur 1.

Figuur 1

Indicatoren voor een pedagogisch sportklimaat

Noot: In de groene blokken zijn de indicatoren weergegeven. De sfeer en orde in teamverband zijn opgevangen in de vier inzichten over trainerschap. Orde valt onder structuur en sfeer kan worden beschreven onder stimuleren.

Belang van een Goed Pedagogisch Sportklimaat

Sportstimulering van kwetsbare groepen, zoals jeugdigen met opvoedproblemen, is van belang vanwege de positieve gezondheidseffecten maar ook vanwege de positieve maatschappelijke effecten die sport kan hebben op de ontwikkeling van jeugdigen (Boonstra & Hermens, 2011). Zo blijkt uit een review onderzoek naar de rol van sport in de ontwikkeling van kwetsbare jeugdigen, dat – kwetsbare en niet-kwetsbare – jeugdigen die intensief sporten meer

pro-sociaal gedrag, betere schoolprestaties, een betere gezondheid, minder probleemgedrag en een hoger welzijn rapporteerden (Hermens, Super, & Verkooijen, 2017). Ook bleken deze jeugdigen mentaal weerbaarder te zijn dan andere kwetsbare jeugdigen die niet sporten. Uit interviews met de jeugdigen bleek dat de betekenis van sport voor kwetsbare jongeren in vier groepen kan worden verdeeld: (1) sport als veilige thuishaven, (2) sport als instrument, (3) sport als plek om te leren en (4) sport als leidraad in het leven (Hermens, Super, & Verkooijen, 2017). De sportclub wordt door hen ervaren als een plek om te ontsnappen aan problemen van thuis, school of de wijk, vervult een belangrijke functie in het geven van structuur aan de soms turbulente levens van de jongeren, de sportclub biedt leerervaringen over zichzelf, hun vaardigheden en ontwikkeling en sport vormt een belangrijk onderdeel in het bepalen van hun identiteit en doelen (Hermens, Super & Verkooijen, 2017).

In dit review onderzoek wordt echter wel geconcludeerd dat sport alleen een positieve rol kan spelen wanneer er voldaan wordt aan een aantal belangrijke voorwaarden (Hermens, Super & Verkooijen, 2017). Allereerst is het belangrijk dat de sportactiviteit betekenisvol is voor de jeugdige, zodat de jeugdige gemotiveerd is om te blijven sporten. Sportstimulatie zou in deze voorwaarde betekenen dat jeugdige verschillende sportactiviteiten kunnen uitproberen. Een tweede voorwaarde is dat jeugdigen zich 'normaal' moeten kunnen voelen bij hun vereniging (en dus geen label krijgen). Hiervoor zijn verschillende gradaties van aandacht voor persoonlijke ontwikkeling voor de jeugdige nodig. Een derde voorwaarde is dat sportcoaches in staat zijn afwegingen te maken die kwetsbare jeugdigen helpt om zich optimaal te ontplooien en ontwikkelen. Hiervoor is pedagogische ondersteuning van sportcoaches nodig. Als vierde is het van belang dat sport een inclusieve activiteit is, om negatieve sportervaringen te voorkomen. Dit betekent dat barrières om te starten zoveel mogelijk opgelost moeten worden en dat moet worden geïnvesteerd in het verzorgen van een veilig en positief sportklimaat. De vijfde voorwaarde is de samenwerking tussen jeugdhulp professionals en sport. Als laatste voorwaarde noemen Hermens, Super en Verkooijen (2017) het onderhouden van deze samenwerking tussen jeugdhulp en sport. Hilhorst en collega's (2014) stellen:

Met sport als derde opvoedingsmilieu (naast thuis en school) en trainers als mede-opvoeder (naast ouders en docenten) ligt er een belangrijke taak en verantwoordelijkheid voor de Nederlandse sport om de selectie, ondersteuning en opleiding van jeugdtrainers optimaal in te vullen (p.131).

Op basis van wetenschappelijk onderzoek blijkt dat een goed pedagogisch sportklimaat kan bijdragen aan een positieve ontwikkeling van jeugdigen (Fraser-Thomas, Côte & Deakin, 2005; Schipper-van Velhoven, 2016). Wanneer gesport wordt in een positieve omgeving kan dit bijdragen aan verschillende aspecten van de ontwikkeling van jeugdigen, zoals: de fysieke gezondheid (hartziekten, obesitas, diabetes en depressie worden verminderd), de ontwikkeling van het zelfvertrouwen en vermindering van stressgevoelens, het ervaren van sociale successen, positieve relaties met leeftijdsgenoten, minder school uitvallers en delinquent gedrag en verhoogde academische prestaties (Fraser-Thomas, Côte & Deakin, 2005). Negatieve sportervaringen daarentegen hebben ongewenste effecten, zoals een laag zelfvertrouwen, het gevoel hebben niet bij het team te horen en ongewenst gedrag (agressie en geweld) (Fraser-Thomas, Côte & Deakin, 2005). Om deze negatieve ervaringen te voorkomen moet volgens Fraser-Thomas, Côte en Deakin (2005) worden geïnvesteerd in een sportomgeving die de positieve uitkomsten kan bewerkstelligen.

Op het gebied van *onderlinge relaties van spelers* vonden Ommundsen, Roberts en Blake (2004) een samenhang tussen relaties met leeftijdsgenoten en het motiverende sportklimaat bij voetballers: minder goede relaties met leeftijdsgenoten hadden een negatief effect op het sportklimaat. Het is daarom aannemelijk dat positieve relaties binnen het team kunnen bijdragen aan een goed pedagogisch sportklimaat en dus is belangrijk om hieraan aandacht te besteden. Daarnaast is ook een positieve *relatie tussen trainers en spelers* van belang voor een positieve ontwikkeling bij jeugdigen (Sandford, Duncombe & Armour, 2008; Rutten et al., 2007). Reviewonderzoek van Trompetter en Zoon (2012) beschrijft dat de competenties en de aard van de interacties tussen trainers en spelers bepalend zijn voor een positieve gedragsverandering bij spelers. Tevens bleek eenzelfde achtergrond van trainer en speler een succesfactor, doordat de trainer kan fungeren als rolmodel en omdat zij de lokale context en de achtergrond van de jeugdigen kunnen begrijpen. Ook bleek dat vriendschapsrelaties belangrijk zijn, zodat er een wederzijdse vertrouwensband ontstaat. Verder moeten trainers beschikken over leiderschapseigenschappen (bijvoorbeeld standvastigheid en regels handhaven). Tot slot moeten zij ook de jeugdigen kunnen stimuleren, waarin het maken van fouten deel uitmaakt van het groeiproces (Trompetter & Zoon, 2012).

Verder omvat de *verenigings sfeer* een veilig, open klimaat waarin een preventief beleid kan bijdragen aan het bewerkstelligen en vasthouden van een goed pedagogisch sportklimaat

(Duivestijn, 2014). Een open klimaat wordt gekenmerkt door groei, structuur, veiligheid, vertrouwen, onderling respect, warmte en responsiviteit en leidt tot een positieve ontwikkeling van jeugdigen (Strijbosch & Van der Helm, 2016). Een gesloten klimaat daarentegen kenmerkt zich door gebrek aan structuur, verveling, onderlinge vijandigheid, repressie, pedagogische verwaarlozing of straffen en is gerelateerd aan een negatieve ontwikkeling (Strijbosch & Van der Helm, 2016).

Orde op klasniveau gaat over rust en duidelijkheid. Dit is bijvoorbeeld van belang voor de concentratie van de leerlingen (Donkers & Vermulst, 2014). In een vertaling naar *verenigingsorde* is het denkbaar dat bijvoorbeeld het duidelijk communiceren van regels naar alle leden kan bijdragen aan een goed pedagogisch sportklimaat.

Tot slot blijkt dat de mate van *betrokkenheid van ouders* samenhangt met de mate van sportparticipatie door de jeugdigen (Clark, 2008). Met name de attitude van vaders ten opzichte van sport spelen een belangrijke rol in de waarschijnlijkheid dat hun kinderen sporten (Clark, 2008). Daarnaast is ondersteuning van ouders is onder andere gerelateerd aan meer sportplezier en het voortzetten van de sport (Averill & Power, 1995).

Dit onderzoek

Vanuit Gemeente Utrecht is gevraagd of interventie ‘De Sportpedagoog’ tot verandering in het pedagogisch sportklimaat leidt en welke veranderingen dit dan zijn. Daarom is de hoofdvraag van dit onderzoek: “*Wat is het effect van de interventie ‘De Sportpedagoog’ op het pedagogisch sportklimaat van twee voetbalvereniging in een periode van 9 weken?*”. In de deelvragen wordt onderzoek gedaan naar het ervaren pedagogisch sportklimaat door jeugdige spelers en hun trainers en daarnaast naar het observeerbare pedagogisch sportklimaat bij trainingen van de deelnemende teams.

Er is een voormeting en een nameting gedaan door middel van interviews bij trainers, vragenlijsten bij spelers en observaties bij trainingen. Vanuit het theoretisch kader is een model (zie figuur 1) opgezet waarin vijf meetbare indicatoren ten aanzien van het pedagogisch sportklimaat beschreven zijn: (1) onderlinge relaties tussen de spelers, (2) interactie tussen de trainer en de spelers, (3) verenigings sfeer, (4) verenigingsorde en (5) ouderbetrokkenheid.

Methode

Voor dit evaluatieonderzoek is gebruikt gemaakt van een quasi experimenteel pre-posttest design. Om de effecten van de interventie ‘De Sportpedagoog’ te onderzoeken is gebruik

gemaakt van drie verschillende methoden: *kwalitatief* onderzoek in de vorm van interviews met trainers, *kwantitatief* onderzoek in de vorm van vragenlijsten voor spelers en *observationeel* onderzoek bij trainingen van de geïnterviewde trainers.

Participanten

In dit onderzoek zijn twee voetbalverenigingen betrokken in overleg met de gemeente Utrecht en met de uitvoerende partij van de interventie. De voetbalverenigingen zijn allereerst geselecteerd op basis van de fase waarin de interventie verkeerden op het moment van de start van dit onderzoek. Beide voetbalverenigingen hadden het overleg op bestuurlijk niveau afgerond en waren bezig met het inplannen van workshops en individuele begeleiding voor de trainers. De verenigingen verschilden in vestigingsplaats (Utrecht en Amsterdam) en de betrokken sportpedagoog. Hiervoor is gekozen om zo breder te kunnen onderzoeken of de interventie effect heeft op meer dan één vereniging en met meer dan één sportpedagoog. Voor beide verenigingen is toestemming gegeven voor dit onderzoek door de jeugd coördinatoren.

Voor het werven van de trainers is bij beide verenigingen contact opgenomen met de uitvoerende sportpedagogen. De sportpedagogen hebben bij de jeugdtrainers van de vereniging per email rondgevraagd welke trainers wilden meedoen aan dit onderzoek. Via deze weg hebben in totaal vijf mannelijke trainers zich aangemeld ($M_{leeftijd} = 33.20$, $SD = 12.11$): twee trainers van de Utrechtse vereniging en drie trainers van de Amsterdamse vereniging (zie tabel 1). Alle trainers werkten als vrijwilliger bij de vereniging en kregen dus niet betaald voor het trainerschap. Drie trainers waren ouder van een speler uit het betreffende team. Twee trainers hadden minder dan zes maanden ervaring als voetbaltrainer en de andere drie trainers hadden meer dan drie jaar ervaring. Deze drie trainers hadden al een trainerscursus van de KNVB (Koninklijke Nederlandse Voetbal Bond), waarvan één trainer ook een opleiding had afgerond in Sport en Beweging. Eén van de onervaren trainers volgden tijdens de weken van de interventie de KNVB-cursus. Tot slot had één trainer bij een vorige vereniging al eens een workshop van de sportpedagoog gevolgd.

Tabel 1

Algemene gegevens trainers

	Utrecht	Amsterdam	Team	Leeftijd
Trainer A	X		Jongens onder 12 jaar	48
Trainer B	X		Meisjes onder 13 jaar	45
Trainer C		X	Jongens onder 8 jaar	27
Trainer D		X	Jongens onder 10 jaar	31
Trainer E		X	Jongens onder 8 jaar	15

Van elke trainer zijn ook de spelers ($M_{leeftijd} = 10.62$, $SD = 0.84$), uit het team dat zij begeleiden, betrokken in het onderzoek: vier jongensteams in de leeftijd van zeven tot en met twaalf jaar en één meisjesteam tot maximaal dertien jaar. In tabel 2 staan het aantal deelnemers, het aantal jongens en meisjes en de leeftijden van de spelers van de voormeting en de nameting. Met een passief-informed consent is toestemming gevraagd aan de ouders voor deelname aan het onderzoek van de jeugdigen, waarin het filmen van de trainingen was opgenomen. Het passief-informed consent is verspreid door de trainers per mail en in Whatsapp-groepen van de teams.

Tabel 2

Algemene gegevens spelers voor- en nameting

	Voormeting T0			Nameting T1		
	Overall	Utrecht	Amsterdam	Overall	Utrecht	Amsterdam
n Totaal (%)	51	28 (54.90)	23 (45.10)	35	22 (26.86)	13 (37.14)
- n jongens (%)	37 (72.50)	14 (50)	23 (100)	25 (71.43)	12 (54.55)	13 (100)
- n meisjes (%)	14 (27.45)	14 (50)	0 (0)	10 (28.57)	10 (45.45)	0 (0)
M leeftijd (<i>SD</i>)	9.78 (1.84)	11.25 (0.51)	8.00 (1.16)	10.51 (1.48)	11.45 (0.51)	8.92 (1.18)
- Min. leeftijd	6	10	6	7	11	7
- Max. leeftijd	12	12	10	12	12	10

Procedure

De voormetingen vonden plaats tussen 12 en 20 maart 2018 en de nametingen tussen 14 en 17 mei 2018. Allereerst is er geobserveerd bij de reguliere trainingen van de trainers. Bij elke training is twee keer tien minuten gefilmd met een camera, steeds één oefenvorm en één partijvorm. De vragenlijsten zijn door de spelers ingevuld tijdens deze training in groepen van drie tot vier tegelijkertijd. Dit gebeurde tussen de observaties in. De interviews met de trainers zijn na de observatie gehouden op een locatie naar voorkeur van de trainer. De interviews duurden 45 tot 60 minuten en werden opgenomen na toestemming van de trainers. Aan alle

trainers is verteld dat hun persoonlijke gegevens vertrouwelijk behandeld worden. Deze procedure was gelijk voor de voormeting en de nameting.

De trainers in Utrecht (trainers A en B) hebben tussen de metingen door in totaal twee workshops gehad van de sportpedagoog. Ook zijn zij beiden twee keer geobserveerd door de sportpedagoog, waarna de trainers op individueel niveau feedback hebben gekregen. Hierbij was er ook ruimte voor de trainers om zelf vragen te stellen. In Amsterdam hebben de trainers twee workshops gehad die gegeven zijn door twee verschillende sportpedagogen. Er is één trainer geweest die bij beide workshops aanwezig was (trainer C). De andere twee trainers zijn bij één workshop aanwezig geweest (trainers D en E).

Meetinstrumenten

Trainer interviews. Voor het interviewen van de trainers is gebruikt gemaakt van semigestructureerde vragenlijsten (zie bijlage I en II). De basis van de vragenlijsten is opgesteld aan de hand van de interviewleidraad voor trainers die gebruikt is in het Trainer-Kind Interactie onderzoek (Hilhorst, et al., 2014). Daarnaast zijn de vijf indicatoren gebruikt, zoals weergegeven in figuur 1. Om de indicator interactie trainer en speler uit te diepen zijn vragen gemaakt aan de hand van de ‘vier inzichten van trainerschap’ (Hilhorst, et al., 2014). De vragenlijst van de nameting was opgebouwd vanuit dezelfde kern, maar richtte zich op eventuele veranderingen.

In de uitvoering is allereerst is gevraagd naar wat algemene informatie die van invloed kan zijn op de effecten van de interventie, zowel in de voor- als in de nameting. Algemene vragen waren bijvoorbeeld: *“Heeft u een pedagogische achtergrond?”* en *“Hoe zou u een goed pedagogisch sportklimaat beschrijven”*. Met deze laatste vraag kon de kennis van de trainers over een goed pedagogisch sportklimaat vastgesteld worden. Hierna zijn vragen gesteld per indicator, waarbij is doorgevraagd als een antwoord verdieping behoefte (zie bijlage I en II voor de vragen per indicator).

De interviews met de trainers zijn getranscribeerd met behulp van de online tool AmberScript (www.amberscript.com). Vervolgens zijn de documenten, per meting, gecodeerd met behulp van het programma Nvivo 12. Er is gestart met een open vorm van coderen, waarbij labels zijn toegekend aan stukken tekst. Daarna zijn deze fragmenten vergeleken tussen de trainers. Als laatste zijn de fragmenten onderverdeeld in de vooraf opgestelde indicatoren. Doordat dit bij de voormeting en de nameting gedaan is, zijn verschillen inzichtelijk gemaakt. Deze verschillen zijn geanalyseerd om de effecten van de interventie te kunnen bepalen.

Speler vragenlijsten. De klimaatschaal van Donkers en Vermulst (2014) was de basis voor de vragenlijst. Dit is een meetinstrument, onder andere, voor kinderen in het basisonderwijs (tot 12 jaar) om het pedagogisch klimaat van een groep of klas in beeld te brengen. Deze klimaatschaal wordt door de COTAN (2014) als voldoende tot goed beoordeeld. Daarnaast is ook het Group Climate Instrument for Children (GCIC) voor kinderen van acht tot vijftien jaar gebruikt als opzet voor de definitieve vragenlijst (Strijbosch & Van der Helm, 2016). Het GCIC wordt gekenmerkt door twee schalen, namelijk de schaal ‘open klimaat’ en de schaal ‘gesloten klimaat’ (Strijbosch & Van der Helm, 2016). Opnieuw zijn ook hier de vijf indicatoren gebruikt om de definitieve vragenlijst vast te stellen. Zie bijlage III voor de hele vragenlijst. De vragenlijst was gelijk in de voormeting en de nameting.

De hele schaal bevatte twee delen. Het eerste deel van de vragenlijst bevatte zes vragen waarbij gevraagd werd naar een rapportcijfer tussen de 1 en de 10 op elk van de indicatoren en tevens op een overkoepelende vraag, namelijk: *“Welk cijfer geef jij plezier bij het voetballen?”*. Ook hadden de spelers de mogelijkheid een uitleg bij hun gekozen cijfer te geven.

Het tweede deel van de vragenlijst was opgedeeld in vier stukken met 25 stellingen over het team, stellingen over de trainer, stellingen over de sfeer op de vereniging en stellingen over de ouders. Deze stellingen konden beantwoord worden op een vijfpunts-likertschaal, waarbij 1 helemaal niet mee eens was en 5 helemaal wel mee eens. Voorbeelditems voor de onderlinge relaties spelers zijn: *“Ik voel me fijn in dit team”* en *“Spelers in mijn team pesten elkaar”*. Voor de interactie tussen trainer en speler waren items: *“Ik vind dat de trainer genoeg complimenten geeft”* en *“Wij mogen vaak meedenken over de oefeningen tijdens een training”*. De indicator verenigingssfeer is getoetst met items als: *“Ik merk dat sommige spelers roddelen voer spelers uit andere teams”* en de indicator orde met *“Ik vind dat we duidelijke regels hebben op de club”*. Tot slot is een voorbeelditem voor de ouderbetrokkenheid: *“Ik vind dat mijn ouders vaak genoeg komen kijken bij mijn wedstrijd”*.

De antwoorden van de spelers op de vragenlijsten van beide metingen zijn verwerkt in SPSS 24. De gemiddelde scores van de rapportcijfervragen en de stellingen zijn voor zowel de voormeting als de nameting berekend, waarbij een hoge score een goed pedagogisch sportklimaat weergaf. In bijlage IV (Tabel 3) is te zien welke vragen en stellingen bij de indicatoren hoorden. Om de anonimiteit van de participanten te waarborgen konden de vragenlijsten van de voormeting en nameting niet aan elkaar gekoppeld worden. Er is per

indicator een ongepaarde t-toets uitgevoerd om zo de mogelijke effecten van de interventie inzichtelijk te maken. Hierbij is uitgegaan van ongelijke varianties en een tweezijdige toets (95%).

Observaties. De observaties zijn op systematische wijze uitgevoerd. De oefenvorm en partijvorm zijn beide opgenomen met een camera (elk 10 minuten). Met het gebruik van observatielijsten zijn de videobeelden op een later moment geobserveerd. De observatielijsten zijn opgesteld op basis van het Coaching Behavior Assessment System (CBAS), welke gebruikt is in het onderzoek van Hilhorst en collega's (2014). Deze observatielijst kon worden ingevuld bij een opgenomen training of wedstrijd, waarbij geturfd werd hoe vaak bepaald coachgedrag vertoond werd (Hilhorst, et al., 2014). Het coachgedrag is in de CBAS gedefinieerd op 'Positief Coachen', een werkwijze waar ook de sportpedagoog op aansluit (www.sportpedagoog.com/in-de-praktijk). Naast de CBAS is ook gebruik gemaakt van de vijf indicatoren van een goed pedagogisch sportklimaat (figuur 1). Daarnaast zijn de 'vier inzichten van trainerschap' uiteengezet in observeerbare gedragingen voor de indicator interactie tussen trainer en kind (Hilhorst, et al., 2014). Zie bijlage V voor de observatielijst.

De observaties zijn per trainer op kwantitatieve wijze in Excel verwerkt, waarbij is bijgehouden hoe vaak bepaalde gedragingen van trainer en speler voorkwamen. Per indicator is een gemiddeld verschilpercentage berekend. Hierbij is onderscheid gemaakt in positieve aspecten – aspecten die een pedagogisch sportklimaat verbeteren – en negatieve aspecten – items die een pedagogisch sportklimaat verslechteren.

Resultaten

De resultaten van iedere meetmethode worden beschreven aan de hand van de volgende vijf indicatoren van het pedagogische sportklimaat: (1) onderlinge spelersrelaties, (2) trainer-speler interacties, (3) verenigingssfeer, (4) orde op de vereniging en (5) de betrokkenheid van ouders. Dit is allereerst op algemeen niveau gedaan en daarna ook per vereniging.

Interviews trainers

Voorkennis pedagogisch sportklimaat. Plezier en veiligheid werden bij de voormeting door drie trainers als kenmerken van een goed pedagogisch sportklimaat genoemd. Een voorbeeld:

Wat ik dan voor ogen heb is dat de kinderen met plezier naar trainingen en wedstrijden komen, dat ze niet bang zijn voor kritiek of opmerkingen vanuit de begeleiding maar ook vanuit andere teamgenoten en dat ze zich hun gemak voelen (trainer A).

Daarnaast noemden twee trainers, ontwikkeling, luisteren naar de trainer en elkaar helpen. Kenmerken die één keer genoemd werden waren: aanspreken van negatief gedrag, betrokkenheid, bewustzijn, discipline en regels, eigen verantwoordelijkheid, goed materiaal, motivatie, normen en waarden, ouderbetrokkenheid, prestatie, respect, samenhangigheid, structuur en warm weer.

Bij de nameting noemden alle vijf de trainers plezier als kenmerken van een goed pedagogisch sportklimaat. Opnieuw noemden drie trainers veiligheid, nu ook in combinatie met het gedrag van de ouders: “Dat heeft ook met veiligheid te maken vind ik, in een veilig sportklimaat moeten de ouders zich gewoon kunnen gedragen en beheersen” (trainer D).

Prestatie werd dit keer door twee trainers genoemd als onderdeel van een goed pedagogisch sportklimaat (trainers B en E). Verder werden goede communicatie, organisatorisch sterk, rust bij ouders, differentiëren en aandacht voor het individu elk eenmaal genoemd. Het weer en materialen werden niet meer genoemd door de trainers.

Onderlinge relaties spelers. Een kenmerk van een goed pedagogisch sportklimaat is dat de spelers onderling op positieve wijze met elkaar omgaan. Eén van de trainers gaf aan een moeilijke groep te hebben (trainer A); in die groep werd de communicatie beschreven als jaloers en negatief reagerend op elkaar: “Sommige jongens gaan slecht met elkaar om vind ik. Ze zijn negatief op elkaar gericht, ze maken opmerkingen naar elkaar die niet positief zijn en reageren heel sterk op elkaar” (trainer A). In de nameting werd geen verbetering gevonden op dit gebied volgens de trainer.

Ten tweede is gevraagd naar *negatief gedrag*. Hiervoor worden specifiek onenigheid, klieren, ballen wegschoppen, fysiek gedrag en niet willen meedoen genoemd (trainer A). Pestgedrag werd door geen van de trainers herkend. Wel werden verbaal ruzie maken, gemopper en buitensluiten genoemd. Bij de nameting is het gedrag van de spelers volgens drie van de vijf trainers positief veranderd. De trainers schreven dit toe aan nieuwe vaardigheden (zoals positief coachen en individuele aandacht) die zij hebben opgedaan, waardoor de spelers enthousiaster, geconcentreerder, meer betrokken zijn en beter opletten.

In de nameting gaven twee trainers aan geen verschil te merken in het gedrag van hun spelers. In Utrecht gaf trainer A bijvoorbeeld aan dat de sportpedagoog had meegegeven dat zijn team niet opereert als één team. Zo viert het team bijvoorbeeld niet gezamenlijk een overwinning. De trainer gaf aan nog niet te beschikken over concrete handvatten om hier iets aan te kunnen doen. Daarnaast beschrijft hij het team op dit moment als twee kampen, gemotiveerd en leergierig versus ‘gewoon willen voetballen’.

Door vier trainers werd *verbondenheid* tussen de spelers herkend. Trainer D zegt hierover: “We willen elkaar beter maken, we willen met elkaar winnen, we willen plezier maken met elkaar”. Trainer B noemt plezier wanneer het gaat over onderlinge relaties:

Ze zijn allemaal heel leuk naar elkaar en ze kennen elkaar ook van school. Maar ook met de nieuwe meiden, je hebt het oude team en dan komen er dus zes bij, maar dat gaat eigenlijk vanaf dag een geweldig”.

De term vriendschap wordt door drie van de vijf trainers genoemd (trainers B, D en E).

Interactie tussen trainer en spelers. Allereerst is gevraagd *hoe de trainer denkt dat de spelers hem zien*. Leuk, grappig en streng zijn allen door twee trainers genoemd. De trainer die zelf aangaf een moeilijk team te hebben (trainer A) geeft bij deze vraag aan zowel leuk gevonden te worden, alsook streng en minder positief:

Negatief gedrag spreek ik altijd aan, sommige jongens worden dus vaak door mij aangesproken en terechtgewezen in de groep en dat zal niet iedereen leuk vinden. Ik kan mij daarom voorstellen dat sommige van de jongens dat gewoon niet leuk vinden en daarom misschien minder positief zijn over mij”.

Daarnaast worden professioneel, bron van kennis, fanatiek, aardig en vertrouwd elk éénmaal genoemd. In de nameting bleek dat één van de trainers tien-minuten gesprekken met de spelers houdt en daarin ook navraag doet over verbeterpunten voor zijn trainerschap (trainer D).

Op het gebied van *individuele aandacht* is door twee trainers genoemd dat zij hun spelers complimenten geven bij goede technische handelingen. Over hoe de trainers omgaan met niveaoverschillen gaven drie trainers aan dat zij de individuele kwaliteiten van hun spelers benutten: “Dan denk ik aan jongens die wat achterblijven in niveau, om hen juist daar te gebruiken en neer te zetten in het veld waar ze het best tot hun recht komen” (trainer A). Eén trainer geeft aan te differentiëren in de trainingsoefeningen (trainer C).

Het punt van individuele aandacht in combinatie met positief coachen wordt in de nameting door alle trainers genoemd als iets dat zij geleerd hebben van de sportpedagoog.

Trainer C zegt hierover:

Heel vaak zijn we heel gefocust op het negatieve omdat we willen dat het juist goed moet gaan. Dus dan zijn we heel erg gefocust van, doe dat juist nou niet, maar de sportpedagoog zei laat dat juist achterwege en focus je op het groepje dat wel positief bezig is.

Ook in Utrecht is dit punt meermaals door de trainers genoemd, zoals: “Concreet, bij de training proberen spelers individueel aan te spreken. Dus zowel om technische zaken uit te leggen, dus wat ze beter kunnen doen, maar ook om ze complimenten te geven” (trainer A).

Op het gebied van *regie overdragen* zeiden alle trainers zelf te bepalen wat er in een training gedaan wordt. Vier van de trainers geven daarbij aan wel rekening te houden met oefeningen die de spelers leuk vinden. Eén trainer laat een speler de warming-up leiden (trainer B). Bewustwording over het eigen leerproces wordt door twee trainers genoemd als iets waarop zij zich richten in hun training (trainers C en D):

Bijvoorbeeld bij afwerken op goal, dan zet je het weleens stil en dan stel je hun de vraag van: ‘Hoe dribbel je het beste?’. Dan krijg je verschillende antwoorden en het beste antwoord haal je eruit, want je moet ze bewust maken van wat ze beter kunnen doen (trainer C).

Het overdragen van regie wordt in de nameting door drie trainers genoemd in de vorm van vragen stellen: “Ja ik ben meer gaan vragen aan ze in plaats van uitleggen. Dus van we gaan zo en zo deze tactiek doen, naar meer navraag doen van oké hoe vinden jullie dat het gaat” (trainer B). In de inhoudelijke invulling van de trainingen heeft geen van de trainers verandering aangebracht. Dit wordt net als bij de voormeting nog volledig bepaald door de trainer zelf.

Op het gebied van *stimuleren* zeiden drie trainers dit te doen door spelers te laten nadenken (zie ook regie overdragen). Twee trainers noemden samen plezier maken, het goede benoemen en aansluiten bij de belevingswereld van de spelers. Eén van de trainers gebruikt een strafmaatregel om te stimuleren:

Als ze bijvoorbeeld aan het rennen zijn en ze zijn heel moe, dan staan ze een beetje in het midden tussen al die kinderen en dan zeg ik: joh je wil toch niet als laatste eindigen want dan moet je rennen bij mij (trainer E).

Verder werden verschillende vormen van persoonlijke aandacht genoemd, het gebruiken van rolmodellen en inspirerende slogans of muziek, teambuilding en het benoemen van doelen.

Op de nameting benoemden vier trainers dat zij hun spelers stimuleren door een positieve benadering te gebruiken. Trainers noemden nu belonen van gewenst gedrag, complimenten geven en het gebruiken van rolmodellen als motivatie middelen. Eén trainer gaf aan persoonlijke doelen mee te geven om de spelers te motiveren (Trainer B, Utrecht). Straffen werd niet meer ingezet door de trainers.

Op het gebied van *structureren* zeggen drie trainers afspraken samen met de spelers te maken aan het begin van een seizoen. Eén van deze drie trainers zet deze afspraken ook op papier en deelt deze uit aan spelers en ouders. Voorbeelden van deze afspraken waren op tijd zijn, respect voor elkaar en elkaar niet pesten. Eén van de trainers zei zelf regels op te stellen en deze te communiceren naar de spelers. Alle trainers zeiden de trainingen voor te bereiden, waarvan twee trainers ervoor zorgen dat er getraind wordt op de inhoud van de wedstrijden. Eén trainer gaf aan dat er geen afstemming is met andere trainers over de inhoud van trainingen (Trainer A).

Als het over structureren gaat noemden vrijwel alle trainers bij de nameting in meer of mindere mate dat er duidelijke afspraken gemaakt moeten worden met spelers en ouders en dat deze ook nageleefd moeten worden. Eén trainer voegde daaraan toe dat ook afspraken bij trainers en/of coaches onderling nodig zijn. Geen van de trainers heeft tussen de voor- en de nameting verandering aangebracht. Wel hebben vier van de vijf trainers het voornemen duidelijke afspraken te maken aan het begin van volgend seizoen.

Verenigings sfeer. Drie trainers beschreven de *verenigings sfeer* als een veilige omgeving (trainers A, C en E). Twee trainers noemden het klimaat goed (trainers A en B): “Ik heb wel het gevoel dat de kinderen zich veilig voelen, soms zijn ze heel druk en dan moet je er wel wat van zeggen... Maar ik heb niet het gevoel dat zij zich onveilig voelen.” (trainer E). Andere kenmerken die zijn genoemd zijn plezier, professioneel, openheid, rust en ruimte voor ontwikkeling. Twee trainers gaven aan dat zij te maken krijgen met ‘lastige ouders’ (trainers A en C). Wat betreft een *preventief beleid* gelden er voor beide verenigingen algemene gedragsregels zoals, niet schelden, geen fysiek geweld, ouders achter de hekken en sportiviteit en respect. Als verbeterpunt werd genoemd dat deze gedragsregels vaker herhaald zouden moeten worden in bijvoorbeeld algemene leden vergaderingen en ouderbijeenkomsten aan het begin van

het seizoen. Twee trainers kregen geen begeleiding vanuit de vereniging in hun trainerschap (trainers A en E). Het *bestuur* was niet tot nauwelijks zichtbaar voor de trainers. Geen van de trainers gaf aan hierover iets te kunnen toelichten.

Tijdens het tweede interview gaven vier van de vijf trainers aan geen verschil te merken in de verenigingssfeer. De vijfde trainer geeft hierop geen duidelijk antwoord (trainer D). Nog steeds was er weinig zicht op het bestuur of hoe er aandacht was voor het verenigingsklimaat. De trainers gaven aanvullende verbeterpunten aan, zoals: meer begeleiding voor trainers, gelijkheid tussen selectie en recreatie teams, ingrijpen bij negatief gedrag van ouders, spelerscontracten en een workshop voor ouders over gewenst gedrag langs de zijlijn.

Orde. De hulp en organisatie van de vereniging werd door alle trainers als goed genoeg ervaren. In de nameting werd geen verandering genoemd op het gebied van de verenigingsorde. Er is niet merkbaar extra aandacht besteed vanuit de vereniging aan het duidelijker communiceren van de verenigingsregels.

Ouderbetrokkenheid. Vier trainers vonden de ouderbetrokkenheid bij hun team goed te vinden. Eén trainer gaf aan moeite te hebben met de ouderbetrokkenheid, doordat kinderen zelfstandig naar de training kunnen komen (trainer A). De omgang met ouders werd door de trainers ervaren als positief en open. Alle trainers gebruikten een WhatsApp groep met de ouders: “We hebben een groepsapp met alle ouders en die geven daarin ook door als een kind niet komt trainen of als ze niet kunnen spelen of als ze geen vervoer hebben. Dat wordt altijd geregeld” (trainer B). In de nameting waren de trainers nog steeds positief over de ouderbetrokkenheid. Wel werd door één trainer aangegeven dat er betere afspraken nodig zijn in het volgende seizoen (trainer A).

Algemene veranderingen. In zijn algemeenheid werd door de trainers in Amsterdam weinig verandering opgemerkt. Trainer D zei over de workshop: “Nee niet echt dat ik nieuwe dingen hoorde maar het was wel effe leuk om 't herhalen, om 't effe met elkaar daarover te hebben”. In Utrecht is de begeleiding positiever ontvangen en gaven beide trainers aan iets te hebben opgestoken van de sportpedagoog. Het bleek dat er nog openstaande hulpvragen waren (vanuit alle trainers) op de gebieden van het overdragen van de regie, het individueel aanspreken zonder dat het chaos wordt bij de rest van het team, de communicatie en afspraken met ouders en het omgaan met motivatieverschillen. Meermaals mistte er nog handvatten om de feedback van de sportpedagoog in praktijk te kunnen brengen. Trainer A zegt hierover: “Ik zit even te denken

wat hij dan als alternatief gaf, volgens mij om die jongen daar individueel op aanspreken. Dat vind ik dus lastig in deze groep omdat ik daar voor mijn gevoel de ruimte niet voor heb...”.

Vragenlijsten spelers

Rapportcijfers. Er zijn rapportcijfers gevraagd op het gebied van sportplezier, onderlinge relaties spelers, interactie trainer en speler, verenigings sfeer, orde en ouderbetrokkenheid. In tabel 4 zijn de resultaten hiervan te zien. De spelers hebben over het algemeen hoge cijfers gegeven. Zowel in Utrecht als Amsterdam waren er geen significante verschillen tussen de voormeting en de nameting ($p_{\text{overall}} > .197$, $p_{\text{Utrecht}} > .118$, $p_{\text{Amsterdam}} > .085$). Wel is er een negatieve trend ($p < .1$) gevonden voor de omgang tussen de spelers in Amsterdam, $t(33) = 1.775$, $p = .085$ ($d = .619$), waarbij omgang tussen de spelers lager werd beoordeeld op de nameting dan de voormeting.

Tabel 4

Resultaten vragenlijst rapportcijfers

Indicator	Voormeting			Nameting		
	Overall <i>M (SD)</i>	Utrecht <i>M (SD)</i>	Amsterdam <i>M (SD)</i>	Overall <i>M (SD)</i>	Utrecht <i>M (SD)</i>	Amsterdam <i>M (SD)</i>
Sport plezier:	9.06 (1.36)	8.78 (1.42)	9.41 (1.23)	9.31 (1.00)	9.09 (1.12)	9.69 (0.63)
Onderlinge relaties spelers	8.46 (1.46)	8.13 (1.68)	8.89 (1.02)	8.31 (1.16)	8.36 (1.22)	8.23 (1.11)
Interactie trainer en speler	8.84 (1.43)	8.83 (1.61)	8.86 (2.12)	9.27 (0.80)	9.09 (0.90)	9.58 (0.49)
Verenigings sfeer	8.87 (1.43)	8.34 (1.64)	9.55 (0.67)	8.81 (1.48)	8.61 (1.74)	9.15 (0.86)
Orde	8.66 (1.77)	8.63 (1.59)	8.71 (2.02)	9.03 (0.98)	8.78 (0.98)	9.42 (0.86)
Ouderbetrokkenheid	8.89 (2.48)	9.65 (0.63)	7.81 (3.57)	9.33 (1.04)	9.27 (1.02)	9.42 (1.10)

Noot: Gemiddelde rapportcijfer (range 1-10)

Stellingen. Tabel 5 geeft de resultaten van de stellingen weer. Trainer-speler interacties werden significant hoger beoordeeld door de spelers op de nameting in vergelijking met de voormeting, $t(72) = -2.285$, $p = .025$ ($d = .618$). Deze verbetering in trainer-speler interacties bleek echter alleen zichtbaar in Amsterdam, $t(27) = -2.876$, $p = .008$ ($d = 1.931$). In Utrecht is geen significant verbetering zichtbaar op deze indicator, $t(43) = -.901$, $p = .373$. Voor geen van de overige indicatoren zijn significante verschillen gevonden tussen de voormeting en de nameting, in de beoordeling door de spelers ($p_{\text{overall}} > .025$, $p_{\text{Utrecht}} > .128$, $p_{\text{Amsterdam}} > .008$).

Tabel 5

Resultaten vragenlijst stellingen

Indicator	Voormeting T0			Nameting T1		
	Overall <i>M (SD)</i>	Utrecht <i>M (SD)</i>	Amsterdam <i>M (SD)</i>	Overall <i>M (SD)</i>	Utrecht <i>M (SD)</i>	Amsterdam <i>M (SD)</i>
Onderlinge relaties spelers	4.23 (0.75)	4.13 (0.83)	4.37 (0.63)	4.21 (0.72)	4.23 (0.75)	4.17 (0.69)
Interactie trainer en speler	3.91 (0.55)	3.97 (0.60)	3.91 (0.50)	4.21 (0.41)	4.10 (0.40)	4.42 (0.37)
Verenigingssfeer	3.62 (0.65)	3.66 (0.73)	3.56 (0.50)	3.85 (0.70)	3.97 (0.60)	3.67 (0.83)
Orde	4.10 (0.96)	3.93 (1.05)	4.32 (0.80)	4.11 (0.79)	4.05 (0.82)	4.23 (0.75)
Ouderbetrokkenheid	3.98 (0.64)	4.08 (0.65)	3.85 (0.62)	4.17 (0.56)	4.19 (0.51)	4.13 (0.67)

Noot: gemiddelde cijfer (range 1-5)

Observaties

De observaties konden bij drie van de vijf trainers volledig worden afgenomen: Trainers A en B uit Utrecht en Trainer C uit Amsterdam. Door vakanties en onverwachte selectietrainingen konden de nameting observaties niet worden ingepland bij trainers D en E uit Amsterdam. De verschillcores (in percentages) tussen de voormeting en de nameting zijn weergegeven in tabel 6.

Tabel 6

Overzicht observaties per indicator

Indicator		Verschilscore in % <i>M (SD)</i>
Onderlinge relaties spelers	Positieve aspecten	-4 (91.85)
	Negatieve aspecten	-33 (94.05)
Interactie trainer en speler		
	- Verbale communicatie	Positieve aspecten Negatieve aspecten
- Non verbale communicatie	Positieve aspecten	20 (44.51)
	Negatieve aspecten	1 (89.87)
- Structuur	Positieve aspecten	-3 (86.24)
	Negatieve aspecten	-14 (103.04)
- Stimuleren	Positieve aspecten	19 (2.52)
	Negatieve aspecten	33 (19.05)
- Individuele aandacht	Positieve aspecten	9 (29.21)
	Negatieve aspecten	n.v.t.
- Regie Overdragen	Positieve aspecten	32 (16.09)
	Negatieve aspecten	n.v.t.

Verenigings sfeer	Positieve aspecten	-38 (60.14)
	Negatieve aspecten	-
Orde	Positieve aspecten	6 (56.67)
	Negatieve aspecten	n.v.t
Ouderbetrokkenheid	Positieve aspecten	19 (73.37)
	Negatieve aspecten	-

Noot: De percentages geven aan hoeveel de nameting verschilt van de voormeting ($N = 3$, range: -100 – 100). Een negatief percentage geeft aan dat de indicator in de nameting minder vaak geobserveerd is dan bij de voormeting. Een positief percentage geeft aan dat de indicator in de nameting vaker geobserveerd is dan bij de voormeting. Een rood percentage geeft een verslechtering van het pedagogisch sportklimaat weer en een groen percentage een verbetering. In bijlage V zijn de percentages per trainer te zien.

Uit de observaties werden er voor de *onderlinge relaties tussen de spelers* zowel minder positieve als minder negatieve aspecten gescoord bij de nameting, waarbij de negatieve aspecten een grotere daling hadden dan de positieve aspecten. Daarnaast waren er positieve veranderingen zichtbaar op vier van de zes sub-indicatoren van *interactie tussen trainer en speler*. De grootste veranderingen waren op het geven van individuele aandacht en het overdragen van regie, waarbij positieve aspecten van het overdragen van regie bij alle drie de trainers gestegen zijn (zie bijlage VI, tabel 7). Ook voor de indicatoren *orde* en *ouderbetrokkenheid* waren stijgingen van het aantal positieve aspecten zichtbaar. Een kritische noot voor verenigingsorde is dat dit herleidbaar was naar slechts één trainer (trainer C), de andere twee trainers lieten juist minder positieve aspecten zien (zie bijlage VI, tabel 7). Voor ouderbetrokkenheid zijn bij geen van de trainers negatieve aspecten waargenomen en werd de verbetering veroorzaakt door slechts één trainer (trainer A), die in de nameting een assistent ouder in de training had die er niet was bij de voormeting (zie bijlage VI, tabel 7).

Voor de *verenigings sfeer* was een negatieve verandering zichtbaar, die herleidbaar was naar twee van de drie trainers (trainers A en B, zie bijlage VI, tabel 7). Voor de verenigings sfeer zijn er bij geen van de trainers negatieve aspecten gevonden, de negatieve verandering wordt dus veroorzaakt door een daling in de positieve aspecten. Op het gebied van *interactie tussen trainer en speler* is op twee sub-indicatoren een verslechtering waargenomen, namelijk verbale

communicatie en stimuleren. Voor stimuleren geldt echter dat alle trainers hoger scoorden op de positieve aspecten van stimuleren en dat slechts één trainer (trainer C) een daling liet zien op de negatieve aspecten van stimuleren (zie bijlage VI, tabel 7). De andere twee trainers lieten op zowel de voormeting als de nameting geen enkel negatief aspect van stimuleren zien (zie bijlage VI, tabel 7).

Conclusie en discussie

Voor dit onderzoek is onderzocht wat het effect van de interventie ‘De Sportpedagoog’ is op het pedagogisch sportklimaat van twee voetbalverenigingen in een periode van 9 werken. Hiervoor is onderzocht hoe het pedagogisch sportklimaat werd ervaren door trainers en spelers en daarnaast is observatieonderzoek uitgevoerd. Vanuit de theorie zijn vijf indicatoren gedestilleerd waarop het pedagogisch sportklimaat onderzocht kon worden, namelijk: (1) onderlinge relaties tussen de spelers, (2) interactie tussen de trainer en de spelers, (3) verenigingssfeer, (4) verenigingsorde en (5) ouderbetrokkenheid.

Samengevat kan niet met overtuiging worden gesteld dat het pedagogisch sportklimaat verbeterd is door de interventie, maar ook niet dat het verslechterd is. Er is een duidelijke positieve verandering zichtbaar voor de interactie tussen trainer en speler. Voor de onderlinge relaties tussen de spelers, verenigingsorde en de ouderbetrokkenheid zijn positieve verschillen gevonden in de nameting. Echter werd er op de speler vragenlijst een negatief verschil gevonden voor de onderlinge relaties tussen spelers in Amsterdam. Voor orde is alleen in de observaties een verbetering gevonden en is geen verschil opgemerkt door de trainers en de spelers. Voor de verenigingssfeer is in de observaties een verslechtering waargenomen. Deze verslechtering wordt echter niet bevestigd door de spelers en de trainers.

De gevonden resultaten sluiten gedeeltelijk aan bij op wat verwacht werd op basis van de literatuur. Zo kunnen de effecten op het gebied van interactie tussen trainer en speler worden verklaard door de werkwijze van ‘De Sportpedagoog’, omdat zij zich voor een groot gedeelte focussen op het versterken van de vaardigheden van trainers (www.desportpedagoog.nl/werkwijze). Onverwacht was de positieve beoordeling door de spelers en de trainers, van het pedagogisch sportklimaat in de voormeting. ‘De Sportpedagoog’ wordt veelal ingezet op verenigingen waar nog geen sprake is van een goed pedagogisch sportklimaat (A. Velthuis, persoonlijke communicatie, april 2017). In dit onderzoek is echter niet achterhaald wat de reden was van het inzetten van de interventie. Ook onverwacht was de negatieve

verandering voor onderlinge relaties tussen de spelers in Amsterdam. Mogelijk werd dit veroorzaakt doordat in Amsterdam geen persoonlijke begeleiding heeft plaatsgevonden of doordat er bij de nameting een sterke afname was van (speler)participanten. Deze verandering geeft echter nog geen aanleiding tot zorgen, want de spelers gaven in de nameting de onderlinge relaties als rapportcijfer hoger dan een 8 (op een schaal van 1-10). Tot slot bleven de effecten op verenigings sfeer en verenigingsorde laag en incoherent over de verschillende meetmethoden. Een mogelijke verklaring hiervoor is dat het wellicht een langere periode in beslag neemt om het sportklimaat van een vereniging te veranderen dan de periode waarin dit onderzoek is uitgevoerd (T. Blom, persoonlijke communicatie, 2017).

Goede *onderlinge relaties tussen spelers* zijn niet alleen belangrijk voor het realiseren van een goed pedagogisch sportklimaat (Ommundsen, Roberts & Blake, 2004), maar dragen ook bij aan de persoonlijke ontwikkeling van de jeugdigen (Cote, Strachan & Fraser-Thomas, 2008). Zo heeft onderzoek aangetoond dat respectvolle interacties tussen leeftijdsgenoten van positieve invloed zijn op zelfvertrouwen en plezier in sportdeelname (Cote, Strachan & Fraser-Thomas, 2008). Het lijkt dus belangrijk aandacht te houden voor de relaties tussen de spelers.

De gevonden verbeteringen in de *interactie tussen trainer en speler* hangen mogelijk samen met de focus op ‘positief coachen’; een onderwerp waar ‘De Sportpedagoog’ op coacht. Bij ‘positief coachen’ gaat het over ‘hard op de inhoud en zacht op de relatie’ (Schipper-van Veldhoven, 2016). De trainers noemden dat zij zich gesterkt voelden in het focussen op de gemotiveerde spelers en het negeren van negatief gedrag. Hilhorst en collega’s (2014) vonden in hun onderzoek dat deze positieve individuele aandacht van de trainer aan de spelers in verband staat met meer prosociaal gedrag van de spelers en het uitblijven van antisociaal gedrag. Daarnaast gaven de trainers aan dat zij de spelers meer regie geven door vragen te stellen, zodat de spelers moesten nadenken over hun eigen ontwikkeling en het waarom van de oefeningen. Dit sluit aan bij onderzoek van Gestdottir en Lerner (2007). Zij vonden dat deze overdracht van regie de spelers bewust maakt van hun eigen leerproces en versterkt hun vermogen tot zelfcontrole (eigen doelen kunnen stellen en daarop reflecteren). Volgens Kim, Guerra en Williams (2008) is zelfcontrole belangrijk voor een positieve ontwikkeling van de jeugdigen.

De *verenigings sfeer* en *verenigingsorde* bleken lastige indicatoren om effecten op te vinden. De trainers ervoeren nauwelijks verschil op dit gebied en ook uit de vragenlijsten zijn veranderingen gevonden. Toch is het belangrijk aandacht te houden voor de verenigings sfeer en

verenigingsorde, omdat een negatief klimaat en gebrek aan structuur in verband gebracht worden met een negatieve ontwikkeling van de jeugdigen (Strijbosch & Van der Helm, 2016). Voor de verenigingen in dit onderzoek is er echter nog geen reden tot zorgen. De spelers gaven plezier bij het voetballen zowel in de voormeting als in de nameting hoger dan een 9 (op een schaal van 1 tot 10). Plezier is een belangrijk mechanisme bij sportdeelname (Hilhorst, et al., 2014) en duurzame sportdeelname is uiteindelijk het doel van de interventie.

Tot slot is er op het gebied van *ouderbetrokkenheid* voornamelijk positief gereageerd. Al bij de voormeting gaven de trainers en spelers aan hierin geen problemen te ondervinden. In de observaties bleek ook dat ouders assisteren in de trainingen of langs de zijlijn staan te kijken. Alhoewel de trainers soms wel noemden dat ouders zich misdroegen langs de zijlijn bij wedstrijden, ging dit altijd om ouders van andere verenigingen. Uit onderzoek, dat is uitgevoerd door een aantal kinderen uit groep 8, bleek dat kinderen enthousiaste opmerkingen van de zijlijn wel fijn vinden, maar dat ouders minder moeten schreeuwen en ook minder kritiek moeten geven (NOC*NSF, 2014). Het is dus wel belangrijk hier aandacht voor te houden.

Sterk aan dit onderzoek is het gebruik van de verschillende methoden om veranderingen in het pedagogisch sportklimaat te onderzoeken. Hierdoor is een gevarieerd beeld geschetst en kunnen de resultaten met een grotere betrouwbaarheid geïnterpreteerd worden. Immers, als op alle meetmethoden een bepaalde verandering wordt gevonden dan is het aannemelijk dat deze verandering niet door een meetfout ontstaan is. Echter zijn er voor dit onderzoek ook enkele beperkende factoren te benoemen die mogelijk van invloed zijn op de resultaten. Allereerst is er in de negen weken van de interventie niet non-stop getraind door de teams. Er heeft een schoolvakantie tussen gezeten van twee weken, waardoor er niet getraind werd. Een tweede beperkende factor is dat er niet evenveel begeleiding is geweest op beide verenigingen. Dit maakt de resultaten van het onderzoek minder generaliseerbaar. Het is echter wel de realiteit van de interventie en daarom belangrijk, voor de Gemeente Utrecht, dat dit wel geconstateerd is. Een ander punt voor de generaliseerbaarheid van de resultaten is dat het onderzoek nu alleen uitgevoerd is bij voetbalverenigingen, wat een teamsport betreft. Het is met dit onderzoek niet duidelijk of de interventie dezelfde effecten zou bereiken bij individuele sporten. Het is denkbaar dat bijvoorbeeld onderlinge relaties tussen spelers in individuele sporten minder belangrijk zijn voor het pedagogisch sportklimaat en interacties tussen trainer en speler juist belangrijker. Ten derde bleek dat de vragenlijst voor de jongste spelers niet zelfstandig te maken waren en daarom

mondeling moesten worden afgenomen. Dit kan sociaal wenselijke antwoorden opgeleverd hebben, doordat de anonimiteit als minder goed ervaren kon worden (ondanks dat de resultaten wel anoniem verwerkt werden). Opvallend was ook het plafondeffect van de speler vragenlijst, aangezien de gemiddelde scores bijna tegen het maximum aanlagen. Het kan zijn dat de spelers alle onderwerpen als heel positief ervaren hebben, maar het is ook mogelijk dat de vragen en stellingen niet goed genoeg de indicator hebben weergegeven.

In vervolgonderzoek naar de effecten van ‘De Sportpedagoog’ op het pedagogisch sportklimaat zou de meetmethoden aangepast kunnen worden, om zo mogelijk een duidelijker beeld te krijgen van effecten op het pedagogisch sportklimaat vereniging breed. Zo zouden de vragenlijsten vervangen kunnen worden door focusgroepen met de spelers, waardoor meer waardevolle informatie kan worden opgehaald. Ook voor de trainers zou een focusgroep overwogen kunnen worden, waarbij bijvoorbeeld trainers van verschillende participerende verenigingen bij elkaar gezet kunnen worden. Op deze manier kunnen meer verenigingen betrokken worden in het onderzoek en worden de betrouwbaarheid en generaliseerbaarheid van het onderzoek groter. Daarnaast is het raadzaam om dit onderzoek te herhalen over een langere periode bij de verenigingen die participeerden in dit onderzoek. Zo kan inzichtelijk worden gemaakt of een langere periode voor meer (positieve) veranderingen zorgt.

Verbredend op de interventie zou vervolgonderzoek zich ook kunnen richten op een verbinding tussen school en de sportvereniging. Wellicht is het mogelijk andere inzetten van de gemeente Utrecht, zoals de ‘leerlijn sportief vermogen’, te verbinden aan deze interventie van ‘De Sportpedagoog’. De ‘leerlijn sportief vermogen’ is een initiatief waarbij de lesdoelen van het onderwijs worden doorgevoerd in de sportverenigingen (www.sportutrecht.nl/leerlijnsportiefvermogen). Uit literatuuronderzoek van Sandford, Armour en Warmington (2006) blijkt dat samenwerking tussen partijen rondom het kind (school, buurtwerkers, familieleden, etc.) bijdraagt aan het succes van sportieve interventies. De verbinding tussen ‘de leerlijn sportief vermogen’ en ‘De Sportpedagoog’ zou met name interessant zijn voor het bereiken van de ambitie van de Gemeente Utrecht, namelijk een toename van duurzame deelname aan bewegen en sporten onder kwetsbare jeugdigen (Gemeente Utrecht, 2017).

De resultaten van dit onderzoek dragen mogelijk bij aan de praktische uitvoering van de interventie ‘De Sportpedagoog’. Allereerst is er nu een beginnend inzicht in de verschillende

werkzaamheden van verschillende sportpedagogen. Vaak is een sportpedagoog ongeveer één tot twee jaar betrokken bij een vereniging. Uit dit onderzoek blijkt dat er in een half seizoen (de negen weken van dit onderzoek) soms niet meer gedaan kan worden dan het geven van twee workshops. Een aanbeveling is dan ook om hierover voorafgaand aan de interventie afspraken te maken met alle betrokken partijen, zodat er geen vervelende verassingen achteraf ontstaan. Kritische noot hierbij is dat uit dit onderzoek niet helder is wat er op niveau van het bestuur gedaan is ter bevordering van het pedagogisch sportklimaat. Een tweede aanbeveling is om nieuwe manieren te ontwikkelen waarop de sportpedagoog zichtbaarheid in de vereniging creëert, bijvoorbeeld een gedurende een aantal weken altijd op woensdagmiddag aanwezig zijn (dan traint er vaak veel jeugd). Mogelijk leidt dit tot een intensievere samenwerking tussen de sportpedagoog, vereniging en trainers, doordat het drempels verlaagt voor de trainers om hulp te vragen aan de sportpedagoog. Trainers stellen vaak moeilijk uit zichzelf vragen aan de sportpedagoog; niet uit onwil, maar omdat zij niet zelf inzien dat er verbetering mogelijk is. Meer zichtbaarheid van de sportpedagoog leidt mogelijk tot meer vragen vanuit de trainers en uiteindelijk tot meer positieve effecten op het pedagogisch sportklimaat.

Moet de gemeente Utrecht blijven investeren in de interventie 'De Sportpedagoog'? Het advies naar aanleiding van dit onderzoek is dat langduriger onderzoek en een inventarisatie naar de intensiteit van de werkzaamheden van de sportpedagogen op alle sportverenigingen nodig zijn. Afhankelijk van die resultaten kan de gemeente besluiten wel of niet door te gaan met het subsidiëren van deze interventie.

Referenties

- Averill, P. M., & Power, T. G. (1995). Parental Attitudes and Children's Experiences in Soccer: Correlates of Effort and Enjoyment. *International Journal of Behavioral Development*, 18(2), 263–276. doi:10.1177/016502549501800205
- Boonstra, N., & Hermens, N. (2011). *De maatschappelijke waarde van sport. Een literatuurreview naar de inverdieneffecten van sport*. Utrecht: Verwey-Jonker Instituut. Verkregen van [https://www.verwey-jonker.nl/doc/vitaliteit/De maatschappelijke waarde van sport met voor en achterkant.pdf](https://www.verwey-jonker.nl/doc/vitaliteit/De%20maatschappelijke%20waarde%20van%20sport%20met%20voor%20en%20achterkant.pdf)
- Bronfenbrenner, U. (1979). *The ecology of human development*. Harvard University Press. Verkregen van https://books.google.nl/books?id=pJSV5jsfD8QC&dq=0674224574&hl=nl&source=gbs_book_othe
- Clark, W. (2008). Kids' sports. *Canadian Social Trends*, 85, 54–61. Verkregen van <http://mdm4ui.pbworks.com/f/10573-eng.pdf>
- COTAN. (2014). *Beoordeling Klimaatschaal*. Verkregen via <https://www-cotandocumentatie-nl.proxy.library.uu.nl/beoordelingen/b/14784/klimaatschaal/>
- Cote, J., Strachan, L., & Fraser-Thomas, J. (2008). Participation, personal development, and performance through youth sport. In N. Holt (Ed.), *Positive Youth Development through sport* (pp. 34-46). Londen: Routledge. Verkregen via <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.454.9870&rep=rep1&type=pdf>
- De Looze, M., Van Dorsselaer, S., De Roos, S., Verdurmen, J., Stevens, G., Gommans, R., ... Vollebergh, W. (2013). *HBSC 2013. Gezondheid, welzijn en opvoeding van jongeren in Nederland*. Utrecht: Utrecht University. Verkregen van <https://assets.trimbos.nl/docs/33b755d2-3045-4744-ab35-b9a551145a63.pdf>

- De Vries, K., Ross-van Dorp, C., & Myjer, E. (2017). *Rapport van de Onderzoekscommissie seksuele intimidatie en misbruik in de sport*. Eindhoven: NOC*NSF. Verkregen van <https://knrb.nl/wp-content/uploads/sites/171/2017/12/Arko-20171536-Rapport-Commissie-De-Vries-webversie.pdf>
- Dirks, E., Stams, G. J., Biesta, G. J. J., Schuengel, C., & Hoeksma, J. B. (2003). *Sport en sociale integratie : een onderzoek naar de betekenis van sportparticipatie voor de sociale integratie van jongens in de samenleving*. Utrecht: NIZW. Verkregen van <https://research.vu.nl/en/publications/sport-en-sociale-integratie-een-onderzoek-naar-de-betekenis-van-s>
- Donkers, A., & Vermulst, A. (2014). *Klimaatschaal Handleiding*. Tilburg: Fontys Opleidingscentrum voor Speciale Onderwijszorg. Verkregen van [https://www.klimaatschaal.nl/docs/Klimaatschaal Handleiding.pdf](https://www.klimaatschaal.nl/docs/Klimaatschaal%20Handleiding.pdf)
- Duijvestijn, P. (2014). Sport als onderdeel van het jeugdbeleid: ontwikkelingen en kansen in beeld. *Jeugdbeleid*, 8(3–4), 33–38. doi:10.1007/s12451-014-0055-1
- Elling, A., & Selten, I. (2016). *Werkzame elementen sportstimulering jongeren*. Utrecht: Mulier Instituut. Verkregen van <http://www.kennisbanksportenbewegen.nl/?file=6797&m=1464784041&action=file.download>
- Fraser-Thomas, J. L., Côté, J., & Deakin, J. (2005). Youth sport programs: an avenue to foster positive youth development. *Physical Education & Sport Pedagogy*, 10, 19–40. doi:10.1080/1740898042000334890
- Gemeente Utrecht. (2017). *Utrecht sportief en gezond. Sportnota 2017-2020*. Utrecht. Verkregen van <https://www.utrecht.nl/bestuur-en-organisatie/beleid/sportbeleid/>

- Gestsdóttir, S., & Lerner, R. M. (2007). Intentional Self-Regulation and Positive Youth Development in Early Adolescence: Findings From the 4-H Study of Positive Youth Development. *Developmental Psychology*, 43(2), 508–521. doi:10.1037/0012-1649.43.2.508
- Hermens, N., & Gilsing, R. (2013). *Sportclubs in de jeugdketen. De mogelijkheden van pedagogische ondersteuning van sportverenigingen*. Utrecht: Verwey-Jonkers Instituut. Verkregen van https://www.verwey-jonker.nl/doc/vitaliteit/1490_Sportclubs-in-de-jeugdketen.pdf
- Hermens, N., Super, S., & Verkooijen, K. (2017). *Onderzoek Jeugd, Zorg en Sport: samenvatting*. Wageningen. Verkregen van https://www.kenniscentrumsport.nl/publicatie/?onderzoek-jeugd-zorg-en-sport&kb_id=22350
- Hilhorst, J., Schipper-Van Veldhoven, N., Jacobs, F., Theeboom, M., & Steenbergen, J. (2014). *Trainer-Kind INTERACTIE: Onderzoek naar het gedrag van trainer/coaches en de betekenis ervan voor de ontwikkeling van kinderen in de georganiseerde sport*. Ede: BlackboxPublishers. Verkregen van <https://www.kennisbanksportenbewegen.nl/?file=3076&m=1422883286&action=file.download>
- Kim, T. E., Guerra, N. G., & Williams, K. R. (2008). Preventing Youth Problem Behaviors and Enhancing Physical Health by Promoting Core Competencies. *Journal of Adolescent Health*, 43(4), 401–407. doi:10.1016/j.jadohealth.2008.02.012
- Knoppers, A. (2006). *WAT BRENGT SPORT TEWEEG?! Zeist: Jan Luiting Fonds*. Verkregen van <http://www.kennisbanksportenbewegen.nl/?file=139&m=1422882735&action=file.download>

- Moos, R. H. (1979). *Evaluating Educational Environments: Procedures, Measures, Findings, and Policy Implications. Studies in Educational Evaluation*. San Francisco: Jossey-Bass Publishers. doi: 10.1016/0191-491X(80)90027-9
- NOC*NSF. (2014). Laat ons lekker sporten. Kinderen onderzoeken gedrag van ouders langs de kant. Deventer: daM uitgeverij.
- Ommundsen, Y., Roberts, G. C., Lemyre, P.-N., & Miller, B. W. (2005). Peer relationships in adolescent competitive soccer: Associations to perceived motivational climate, achievement goals and perfectionism. *Journal of Sports Sciences*, 23(9), 977–989.
doi:10.1080/02640410500127975
- Romijn, D., Kalmthout, J. van, & Breedveld, K. (2016). *VSK monitor 2016: Voortgangsrapportage Actieplan “Naar een veiliger sportklimaat.”*. Utrecht: Mulier Instituut. Verkregen van <http://hdl.handle.net/2066/161260%0Ahttp://repository.ubn.ru.nl/bitstream/handle/2066/161260/161260.pdf?sequence=1>
- Rutten, E. A., Geert, , Stams, J. J. M., Biesta, G. J. J., Schuengel, C., Dirks, E., ... Hoeksma, J. B. (2007). The Contribution of Organized Youth Sport to Antisocial and Prosocial Behavior in Adolescent Athletes. *J Youth Adolescence*, 36, 255–264. doi:10.1007/s10964-006-9085-y
- Sandford, R. A., Duncombe, R., & Armour, K. M. (2008). The role of physical activity/sport in tackling youth disaffection and anti-social behaviour. *Educational Review*, 60(4), 419–435.
doi:10.1080/00131910802393464
- Sandford, R., Armour, K., & Warmington, P. (2006). Re-engaging disaffected youth through physical activity programmes. *British Educational Research Journal*, 32(2), 251–271.
doi:10.1080/01411920600569164

- Schipper-van Veldhoven, N. (2016). *Sport en lichamelijke opvoeding in pedagogisch perspectief, een gouden kans*. Zwolle: Windesheim. Verkregen van https://www.kenniscentrumsport.nl/publicatie/?sport-en-lichamelijke-opvoeding-in-pedagogisch-perspectief-een-gouden-kans&kb_id=17190
- Strijbosch, E., & Van der Helm, P. (2016). *Vragenlijst Pedagogisch Klimaat voor kinderen van 8 tot 15 jaar: Handleiding Inleiding Opbouw van de schalen*. Verkregen van <https://docplayer.nl/29206639-Vragenlijst-pedagogisch-klimaat-voor-kinderen-van-8-tot-15-jaar-group-climate-instrument-for-children-gcic-8-15.html>
- Tiessen-Raaphorst, A. (Red.). (2015). *Rapportage sport 2014*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau. Verkregen van https://www.volksgezondheidenzorg.info/sites/default/files/rapportage_sport_2014.pdf
- Trompetter, A. A., & Zoon, M. (2012). *Sport als zorgtraject*. Utrecht: Nederlands Jeugdinstituut. Verkregen van https://www.nji.nl/nl/Download-NJi/Publicatie-NJi/Rapport_Sport_als_zorgtraject.pdf
- Volksgezondheidenzorg.info (2018, 3 juli). *Sport Kernindicatoren*. Verkregen van <https://www.volksgezondheidenzorg.info/sport/kernindicatoren/sportdeelname-en-clublidmaatschap#!node-clublidmaatschap-naar-leeftijd>

Dankwoord

Ik heb met veel plezier aan deze thesis mogen werken. Graag bedank ik hiervoor in het bijzonder Antje Velthuis, omdat zij het mogelijk heeft gemaakt dat ik dit onderzoek kon uitvoeren voor de Gemeente Utrecht. Ook wil ik Joyce Endendijk bedanken voor de vele uren die zij heeft besteed aan het begeleiden van mij tijdens dit leerzame proces. Ook Sofie Ketelaars wil ik bedanken, vanwege haar kritische blik op de inhoud en de begeleiding die ik van haar heb mogen ontvangen bij mijn werkzaamheden voor de gemeente. Dan wil ik ook nog Erika Metzger bedanken voor haar inzet in het uittypen van de interviews. Het heeft mij enorm geholpen in het terugbrengen van vertragingen. Tot slot wil ik Mark Bijlsma bedanken voor zijn betrokkenheid en steun tijdens deze afstudeerperiode.

Bijlage I: Voormeting Interviewvragen voor trainers**Inleiding:**

- Uw antwoorden worden anoniem verwerkt
- Ik zou heel graag het interview opnemen zodat ik het thuis kan verwerken. is dat goed?
- Als u een vraag niet wilt beantwoorden kunt u dat altijd aangeven
- Ik zal af en toe dingen opschrijven. stoort u zich daar vooral niet aan
- Het interview zal maximaal een uur duren. Indien u eerder wilt stoppen kunt u dat bij mij aangeven.

Algemene informatie:

1. Wat is uw leeftijd?
2. Hoe lang bent u al trainer?
3. Hoe lang traint u deze groep al?
4. Bent u trainer als vrijwilliger op deze vereniging?
5. Heeft u een pedagogische achtergrond?
 - a. Zo ja. kunt u hier meer over vertellen?
6. Wat is uw hoogst succesvol afgeronde sportopleiding of –cursus?
7. Heeft u in het afgelopen half jaar al begeleiding gehad van een sportpedagoog?
 - a. Zo ja. kunt u hier meer over vertellen? [hoe vaak. welke inhoud]

Start vragen:

8. Hoe zou u een goed pedagogisch sportklimaat beschrijven?
9. Wat zijn uw belangrijkste doelen als trainer?
10. Waarom ben je trainer geworden?

Vragen over onderlinge relaties spelers

11. Kunt u iets vertellen over hoe de spelers onderling met elkaar omgaan?
 - a. Zou u het team beschrijven als verbonden/samenhangend of als individuen?
12. Wordt er wel eens ongewenst of negatief gedrag vertoont tussen de spelers onderling?
[pestgedrag. buitensluiting]
 - a. Zo ja. kunt u hiervan een voorbeeld geven?

Vragen over speler-trainer relaties

13. Kunt u eens een gemiddelde training voor mij beschrijven [eventueel doorvragen over structuur binnen de training]
14. Hoe kiest u welke oefeningen u inzet tijdens een training?
15. Wat wilt u met de huidige sporters bereiken?
16. Wat denk u dat de kinderen willen bereiken?
17. Spreekt u wel eens doelen af met de spelers?
 - a. Zo ja. hoe doe je dat en welke doelen zijn dat?
18. Wat denk u dat de spelers van u vinden als trainer? [streven naar typering in woorden als aardig/ onvriendelijk/ chagrijnig/ goed/ vaag/ etc. evt. wat]
19. Wie bedenkt er wat er in de trainingen gedaan wordt?
 - a. In welke mate bepaalt u wat er in een training gebeurt?
 - b. In welke mate is er ook inbreng van de spelers mogelijk?
20. Hoe gaat u om met niveauverschillen in het team?
21. Hoe probeert u de spelers te motiveren?
22. Hoe gaat u om met ongewenst/negatief gedrag van de spelers?

Vragen over de sfeer op de vereniging en in het team

23. Hoe zou u de algemene sfeer op de vereniging beschrijven?
24. In hoeverre is er bij de vereniging aandacht voor begeleiding van trainers?
 - a. Hoe wordt die begeleiding vormgegeven?
25. In hoeverre is er binnen de vereniging aandacht gegeven aan algemene gedragsregels van alle leden?
 - a. Zo ja. hoe wordt hier uiting aan gegeven?
26. In welke mate stuurt de vereniging op het aanstellen en ondersteunen van trainers die een 'veilig sportklimaat' voor kinderen realiseren?
27. Denkt u dat de kinderen bij het sporten ook dingen leren die u eigenlijk niet zo goed vindt?
 - a. Zo ja. noem een voorbeeld? [bijvoorbeeld schelden (nadoen van anderen)]
28. Hoe gaan de spelers van de verschillende teams met elkaar om? [denk aan rivaliteit. pesten. roddelen. gezellig. negeren]

Vragen over de orde op de vereniging en in het team

29. Hoe houdt u orde tijdens een training?
30. Hoe zorgt u voor structuur in uw trainingen?
31. Kunt u een voorbeeld geven van een oplossing die u gebruikt als de groep kinderen steeds door u uitleg heen praat.
32. Kunt u beschrijven hoe u vindt dat het bestuur de vereniging leidt?
33. Heeft u inzicht in doelstellingen aangaande het pedagogisch sportklimaat van de vereniging?
 - a. Zo ja, welke zijn dit en wat is uw mening erover?
34. Weet u of de vereniging toegang heeft tot een netwerk rondom de vereniging ten behoeve van het kind? [denk aan hulpverleners bij lastig gedrag, contact met scholen]
 - a. Zo ja, hoe maakt u hier gebruik van?

Vragen over de betrokkenheid van ouders

35. Wat vindt u van de betrokkenheid van ouders binnen de vereniging?
36. Hoe belangrijk vindt u ouderbetrokkenheid in de vereniging?
37. In hoeverre zijn er afspraken over taken voor ouders?
 - a. Zo ja, welke zijn dit?
38. Wat doet de vereniging om de ouderbetrokkenheid te vergroten?

Afsluiting en afronding

39. We zijn aan het einde van ons gesprek, hebben we dingen niet besproken waarover u nog graag wat zou willen toelichten?
40. Heeft u nog vragen?
41. Wilt u de resultaten van het onderzoek ontvangen?
 - a. Zo ja, heb ik dan alle contactgegevens?
42. Praktische vraag:
 - a. Zijn er trainingen die uitvallen de komende weken (bijvoorbeeld door vakanties?).
 - b. Komen hier vervangende trainingen voor in de plaats?
 - c. Kan ik opnieuw komen in de week van 7 t/m 11 mei?
 - i. Indien uitval nog een week later?

Afsluiten en bedanken

Bijlage II: Nameting Interviewvragen voor trainers

Inleiding:

Noemen:

- Fijn dat ik nog een keer met je in gesprek mag
- Je antwoorden worden weer anoniem verwerkt
- Ik zou ook graag weer het interview opnemen zodat ik het thuis kan verwerken. is dat goed?
- Als je een vraag niet wilt beantwoorden mag je dat altijd aangeven
- Het interview zal maximaal een uur duren. Als je eerder wilt stoppen kun je dat bij mij aangeven.

Algemene vragen

1. Heb je sinds de vorige keer dat wij elkaar spraken een cursus of opleiding gehad op het gebied van trainerschap?

Informatie over sportpedagoog

2. Heb je de sportpedagoog ontmoet?
3. Welke begeleiding heb je gehad?
 - a. Hoeveel contact heb je gehad met de sportpedagoog?
 - b. Hoeveel individuele begeleiding heb je gehad?
 - c. Hoeveel groeps-begeleiding of workshops heb je bijgewoond?
4. Wat heb je geleerd van de sportpedagoog? [goed uitvragen op de 5 domeinen]
5. Waren er specifieke hulpvragen die jij hebt besproken met de sportpedagoog?
 - a. Zo ja. kun je daar meer over vertellen?
 - b. Heb je gedrag van bepaalde specifieke kinderen besproken met de sportpedagoog?
 - c. Wat heb je gedaan met de adviezen van de sportpedagoog? [heb je er iets aan gehad en heb je het in praktijk gebracht]
 - a. Wat was het gevolg daarvan voor het gedrag van de kinderen en de sfeer in het team?

Pedagogisch klimaat:

6. Je hebt nu een tijdje samengewerkt met een sportpedagoog. hoe zou je een goed pedagogisch sportklimaat nu omschrijven?
7. Hoe is je inzicht veranderd in 'wat een goed pedagogisch sportklimaat' is. door de samenwerking met de sportpedagoog?

Uitleg: De komende vragen lijken erg op wat wij de vorige keer ook besproken hebben. Ik ben erg benieuwd naar eventuele veranderingen. maar ook als er geen veranderingen merkbaar zijn wil ik dat graag weten. Veranderingen kunnen natuurlijk positief of negatief zijn.

Vragen over onderlinge relaties spelers

8. Welke veranderingen merk je over hoe de spelers onderling met elkaar omgaan?
 - a. Welke adviezen heb je hiervoor gehad en welke heb je toegepast?
 - b. Wat waren hiervan de gevolgen in het gedrag en de sfeer?
9. Welke veranderingen merk je over ongewenst of negatief gedrag tussen de spelers onderling? [pestgedrag. buitensluiting]
 - a. Welke adviezen heb je hiervoor gehad en welke heb je toegepast?
 - b. Wat waren hiervan de gevolgen in het gedrag en de sfeer?

Vragen over speler-trainer relaties

10. Kun je voor mij de laatste training beschrijven die de kinderen van jou gehad hebben?
[eventueel doorvragen over structuur binnen de training]
11. Welke doelen heb je besproken met de spelers in de afgelopen acht weken?
 - a. Zijn de doelen veranderd sinds de vorige keer?
 - b. Welke rol hebben de kinderen in het samenstellen van deze doelen gehad?
12. Welke veranderingen merk je over wat de spelers van jou vinden als trainer? [streven naar typering in woorden als aardig/ onvriendelijk/ chagrijnig/ goed/ vaag/ etc. evt. wat]
13. Wie bedenkt er wat er in de trainingen gedaan wordt?
 - a. In welke mate mogen spelers hierin meebeslissen?
 - b. Welke adviezen heb je hierover gekregen van de sportpedagoog?
 - c. Hoe heb je deze adviezen kunnen toepassen in de trainingen of wedstrijden?

- d. Wat waren hiervan de gevolgen voor het gedrag van de spelers en de sfeer in het team?
14. Welke verandering is er voor jouw omgang met niveauverschillen binnen het team?
- c. Welke adviezen heb je hierover gekregen van de sportpedagoog?
 - d. Hoe heb je deze adviezen kunnen toepassen in de trainingen of wedstrijden?
 - e. Wat waren hiervan de gevolgen voor het gedrag van de spelers en de sfeer in het team?
15. Heb je nieuwe manieren geleerd om spelers te motiveren?
- a. Welke en hoe pas je deze toe?
 - b. Welke gevolgen heeft dit voor het gedrag van de spelers en de sfeer in het team?
16. Welke adviezen heb je gekregen voor het omgaan met ongewenst/negatief gedrag van de spelers?
- a. Hoe heb je deze adviezen ingezet?
 - b. Welke gevolgen heeft dit voor het gedrag van de spelers en de sfeer in het team?

Vragen over de sfeer op de vereniging en in het team

17. Welke veranderingen zijn er in de algemene sfeer van de vereniging?
18. Welke ontwikkelingen zijn er geweest in de begeleiding van trainers? [buiten de sportpedagoog]
- a. Hoe denk je dat dit in de toekomst verder zal gaan?
19. In hoeverre is er nu, binnen de vereniging, aandacht voor algemene gedragsregels van alle leden?
- a. Hoe wordt hier uiting aan gegeven?
20. Heb je het gevoel dat er meer moet gebeuren vanuit de vereniging op het realiseren van een veilig sportklimaat? [dus dat iedereen zich veilig voelt op de vereniging]
- a. Zo ja, wat zou je graag willen zien?
21. Hoe gaan de spelers van de verschillende teams met elkaar om? [denk aan rivaliteit, pesten, roddelen, gezellig, negeren]

Vragen over de orde op de vereniging en in het team

22. Welke veranderingen merk je in de training op het gebied van orde houden?

- f. Welke adviezen heb je hierover gekregen van de sportpedagoog?
 - g. Hoe heb je deze adviezen kunnen toepassen in de trainingen of wedstrijden?
 - h. Wat waren hiervan de gevolgen voor het gedrag van de spelers en de sfeer in het team?
23. Welke veranderingen merk je in de training op het gebied van structuur?
- i. Welke adviezen heb je hierover gekregen van de sportpedagoog?
 - j. Hoe heb je deze adviezen kunnen toepassen in de trainingen of wedstrijden?
 - k. Wat waren hiervan de gevolgen voor het gedrag van de spelers en de sfeer in het team?
24. Welke veranderingen merk je op bestuurlijk niveau van de vereniging?
- a. Zo ja. welke zijn dit en wat is jouw mening erover?
25. Wat zou je doen als je een speler hebt waar echt wat mee aan de hand is (rugzakje)? [denk aan hulpverleners bij lastig gedrag. contact met scholen]
- a. Hoe zou de vereniging jou hierin helpen?

Vragen over de betrokkenheid van ouders

26. Welke veranderingen zijn er in de ouderbetrokkenheid?
- a. Zo ja. kun je hier meer over vertellen?
 - b. Hoe heeft de sportpedagoog hierbij geholpen?
27. Wat zou je zelf kunnen doen om de ouder betrokkenheid meer te versterken?
28. Wat doet de vereniging om de ouderbetrokkenheid te vergroten?

Afsluiting en afronding

29. We zijn aan het einde van ons gesprek. hebben we dingen niet besproken waarover je nog graag wat zou willen toelichten?
30. Heb je nog vragen?
31. Wil je de resultaten van het onderzoek ontvangen?
- c. Zo ja. heb ik dan alle contactgegevens?

Afsluiten en bedanken

Bijlage III: Vragenlijst Spelers

1. Hoe oud ben je?

Ik ben jaar

2. Ik ben een:

- Jongen
- Meisje
- Anders

Alle vragen gaan om jouw mening. Er zijn dus geen foute antwoorden!
Als je iets niet goed begrijpt mag je altijd vragen stellen aan Leontien

De volgende vragen gaan over hoe jij het vindt op jouw voetbalclub en in jouw team.

Je mag nu steeds een cijfer geven (1 tot en met 10) met een korte uitleg.

	Geef een rapportcijfer voor: (1 is zeer onvoldoende; 10 allerbeste)	Rapport- Cijfer	Waarom vind je dit? (geef een korte uitleg)
1	Plezier bij het voetballen		
2	Hoe jullie in het team met elkaar omgaan		
3	De ondersteuning die jij krijgt van de trainer		
4	De sfeer op de club		
5	De regels in jouw team		
6	Het meehelpen van ouders (bijvoorbeeld: rijden naar wedstrijden. helpen in de club. bij wedstrijden kijken)		

De volgende vragen gaan over jouw team en over de club. Je mag het antwoord omcirkelen dat het beste past bij jouw mening.

1 = helemaal niet mee eens en 5 = helemaal mee eens.

		Helemaal niet 	Een beetje niet	Er tussen in	Een beetje wel	Helemaal wel
Vragen over jouw team						
1	Ik voel me fijn in dit team	1	2	3	4	5
2	Ik voel dat ik bij dit team hoor	1	2	3	4	5
3	Ik vind de spelers in mijn team aardig	1	2	3	4	5
4	Spelers in mijn team pesten elkaar	1	2	3	4	5
5	Wij gaan in dit team goed met elkaars spullen om.	1	2	3	4	5
Vragen over jouw trainer(s)						
6	Ik vind dat de trainer duidelijk laat weten wat hij/zij van ons verwacht	1	2	3	4	5
7	Ik vind dat de trainers ons duidelijk aanspreekt als wij ons niet aan de regels houden.	1	2	3	4	5
8	Ik begrijp tijdens de training soms niet wat ik moet doen	1	2	3	4	5
9	Ik vind dat het bij deze trainer altijd rustig is tijdens de training	1	2	3	4	5
10	De trainer zegt vaak dat wij dingen goed doen	1	2	3	4	5
11	Ik vind dat de trainer genoeg complimenten geeft	1	2	3	4	5
12	Ik vind dat de trainer ons vaak te moeilijke oefeningen laat doen	1	2	3	4	5
13	De trainer is er altijd voor mij als ik hulp nodig heb.	1	2	3	4	5
14	Wij mogen vaak meedenken over de oefeningen tijdens een training	1	2	3	4	5

15	Ik vind dat ik tijdens de trainingen veel kan leren	1	2	3	4	5
		<i>Helemaal niet</i> 	<i>Een beetje niet</i>	<i>Er tussen in</i>	<i>Een beetje wel</i>	<i>Helemaal wel</i>
Vragen over de sfeer op jouw club						
16	Ik vind dat we duidelijke regels hebben op deze club	1	2	3	4	5
17	Ik merk dat sommige spelers roddelen over spelers uit andere teams	1	2	3	4	5
18	Ik voel mij op mijn gemak in de kantine van de club	1	2	3	4	5
19	Ik vind het leuk om te kijken bij wedstrijden van andere teams	1	2	3	4	5
20	Er worden vaak activiteiten georganiseerd voor iedereen van de club	1	2	3	4	5
21	Ik vind dat op deze club alles voor de spelers goed geregeld wordt	1	2	3	4	5
Vragen over de ouders						
22	Ik vind dat mijn ouders vaak genoeg komen kijken bij mijn wedstrijd	1	2	3	4	5
23	Ouders helpen vaak in de kantine	1	2	3	4	5
24	Ik vind het leuk als ouders dingen roepen vanaf de zijlijn	1	2	3	4	5
25	Er zijn altijd genoeg ouders met wie we kunnen meerijden bij de uit wedstrijden	1	2	3	4	5

Dit is het eind van de vragenlijst.

→ **Dankjewel voor het invullen! Je mag de vragenlijst teruggeven aan Leontien** ←

Bijlage IV: Items vragenlijst spelers per indicator

Tabel 3

Overzicht rapportcijfervragen en items per indicator

Indicator	Rapportcijfervragen	Items
Onderlinge relaties spelers	2	1 t/m 5
Interactie trainer en speler	3	6 t/m 15
Verenigingssfeer	4	17 t/m 20
Orde	5	16. 21
Ouderbetrokkenheid	6	22 t/m 25

Noot: Rapportcijfer-vraag 1 mat het plezier bij voetballen en deze valt niet direct onder een van de indicatoren.

Bijlage V: Observatielijst

Indicator	Element		Observeerbaar gedrag	
Onderlinge relaties spelers	Verbondenheid en communicatie	1	Spelers helpen elkaar	
		2	Spelers geven elkaar complimenten	
		3	Spelers spreken elkaar aan op technisch gedrag (zoals positie etc)	
		4	Spelers spreken elkaar aan op negatief gedrag	
		5	Excuus maken	
		6	duwen elkaar	
		7	Spelers pesten elkaar (schelden, fysiek geweld, negatieve opmerkingen)	
Interactie trainer en speler	Verbale communicatie	8	Boze reactie negatief gedrag	
		9	Trainer negeert vingers van kinderen	
		10	Geen reactie van trainer bij een gewenste prestatie van speler	
		11	Trainer spreekt spelers persoonlijk aan buiten groep	
		12	De trainer spreekt de groep als geheel aan	
		13	Positief reageren op ongewenst gedrag van speler (positief straffen)	
	Communicatie (Non-verbale gedragingen)	Communicatie (Non-verbale gedragingen)	14	Knipogen
			15	Klappen en juichen
			16	Fysiek contact (schouderklop, hand geven)
			17	Duim opsteken
			18	Zelf meedoen met oefeningen
			19	Fysieke afstand naar de spelers
			20	Zuchten
			21	Stop teken met hand
			22	Spelers gaan zitten tijdens de oefening
	Structuur	Structuur	23	trainer loopt weg van oefening
			24	Overgang is onduidelijk
25			Uitspreken verwachtingen	
26			Duidelijke afspraken	
27			Aanspreken wanneer afspraken niet worden nagekomen	

		28	Eerlijk zijn
		29	Consequent zijn
		30	voorbeeld geven
		31	Grenzen duidelijk maken
	Stimuleren	32	Positief aanmoedigen
		33	Complimenten geven
		34	Boze reactie bij fout/vergissing
		35	Terughoudend zijn met fouten benoemen
	Individuele aandacht	36	Feedback aangepast op individuele speler (incl. technische instructie)
		37	Erkennen diversiteit binnen team
		38	Waarderen diversiteit binnen team
		39	Vaardigheid en moeilijkheid van taak zijn in balans met elkaar
	Regie overdragen	40	Aansluiten bij belevingswereld van sporters
		41	Trainer geeft ruimte voor inbreng van de sporters
		42	Sporter wordt uitgedaagd mee te denken aan persoonlijke groei
		43	Spelers helpen bij het voorbeeld geven
44		Luisteren naar sporter	
45		Vrijheid geven aan sporter	
46		Uitleggen van het waarom bij oefeningen	
47		Gaat in gesprek met de sporter op individueel niveau	
Sfeer	Veiligheid	48	Trainer stelt vragen aan spelers
		49	Er wordt gescholden op/rond het veld (homo valt hieronder)
	50	Er worden seksueel getinte opmerkingen geroepen	
Open klimaat	51	Kinderen durven vragen te stellen aan de trainer	
	52	Er wordt hulp gezocht als iets niet gaat zoals gepland/het hoort	
Preventief beleid	53	Er zijn uitingen te zien over gedragsregels op de vereniging	
Orde	Rust	54	Trainer legt rustig dingen uit
		55	Trainer blijft rustig als kinderen negatief gedrag vertonen
	Duidelijkheid	56	Als kinderen de uitleg niet begrijpen legt de trainer het nogmaals uit

		57	Trainer past uitleg aan aan het niveau van de kinderen
		58	Er is een duidelijk begin en eind aan de taak (bijv. training/oefening)
Betrokkenheid ouders	Participatie	59	Ouders roepen negatieve dingen naar de kinderen
		60	Ouders staan langs de zijlijn
		61	Ouders roepen positieve dingen naar de kinderen
		62	Ouders helpen tijdens de training

Noot: Groen geeft gedragingen weer die het pedagogisch sportklimaat bevorderen en rood geeft gedragingen weer die het pedagogisch sportklimaat verslechteren.

Bijlage VI Observatie verschilscores in tabel

Tabel 7

Observatie verschilscores per trainer

Indicator	Verschilscores in %		
	Trainer A	Trainer B	Trainer C
Onderlinge relaties spelers			
Positieve aspecten	-73	-40	100
Negatieve aspecten	-100	-	33
Interactie Trainer & Speler			
- Verbale communicatie			
Positieve aspecten	27	-100	9
Negatieve aspecten	20	-100	100
- Non verbale communicatie			
Positieve aspecten	0	71	-11
Negatieve aspecten	-23	100	-75
- Structuur			
Positieve aspecten	65	-100	26
Negatieve aspecten	-43	-100	100
- Stimuleren			
Positieve aspecten	19	16	21
Negatieve aspecten	-	-	33
- Individuele aandacht			
Positieve aspecten	40	5	-18
Negatieve aspecten	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
- Regie Overdragen			
Positieve aspecten	50	27	19
Negatieve aspecten	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
Verenigingsfeer			
Positieve aspecten	-100	-33	20
Negatieve aspecten	-	-	-
Orde			
Positieve aspecten	-33	-20	71
Negatieve aspecten	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
Ouderbetrokkenheid			
Positieve aspecten	100	0	-43
Negatieve aspecten	-	-	-

Noot: Verschilscores nameting – voormeting in percentages.